REDDEDİLME DUYARLILIĞININ EBEVEYN TUTUMLARI VE SOSYOMETRİK STATÜ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Deniz Sertöz

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gelişim Psikolojisi/Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seda Erzi

T.C. Maltepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül,2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Deniz SERTÖZ' ün "Reddedilme Duyarlılığının Ebeveyn Tutumları ve Sosyometrik Statü Bakımından İncelenmesi" başlıklı tezi 28/09/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca, Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora tezi **oy birliğiyle** / ~~oy çokluğuyla~~, **başarılı**/ ~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Seda ERZİ	.....
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Melis Seray ÖZDEN YILDIRIM	.....
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN	.....

Doç. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Enstitü Müdürü

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

25.../..10./2018

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

(Islak İmza)

Öğrencinin Adı ve Soyadı

Deniz SERTÖZ

Hazırlayan İlgili Birim	Kalite Koordinatörü Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Kurumsal Yetkili Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Dokuman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalışmanın yürütülmesi sırasında desteğini, emeğini ve bilgisini hiç bir zaman benden esirgemeyip hoşgörüsü ve özverisiyle her zaman yanımda olan sevgili danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Seda Erzi'ye teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda oldukları gibi bu zorlu süreçte de beni hiç bir zaman yalnız bırakmayıp sevgi ve desteklerini esirgemeyen sevgili annem Filiz Sertöz ve sevgili babam Hilmi Ziya Sertöz'e sonsuz teşekkür ederim. İşler zorlaştığı anda sabrı ve sevgisiyle her zaman bana moral olan hayat arkadaşım sevgili Aras Seyrekoğlu'na çok teşekkür ederim.

Uygulamalar sırasında tüm özverisi ve tecrübesiyle yanımda olup yardımlarını esirgemeyen aynı zamanda da eski öğrencisi olduğum sevgili hocam Sema Temren'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bununla birlikte tüm katılımcılara ve emeği büyük veya küçük bana değen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Deniz Sertöz

Eylül,2018

ÖZ

REDDEDİLME DUYARLILIĞININ SOSYOMETRİK STATÜ VE EBEVEYN TUTUMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Deniz Sertöz

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seda Erzi

Maltepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül,2018

Reddedilme duyarlılığı, özellikle çocukluk döneminden başlayarak ileriki yaşam dönemlerine de etki eden önemli bir konudur. Bu nedenle bu araştırmada ergenlerin reddedilme duyarlılığı öfke ve anksiyete boyutlarının ebeveyn tutumları ve sosyometrik statüleri bakımından ne düzeyde yordandığı incelenmiştir. Araştırma ölçekleri, 2017-2018 eğitim öğretim yılında ortaöğretim 6. ve 7. sınıfa devam eden 200 özel okul öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma kapsamında; 'Çocuklar için Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği', 'Anne Baba Tutumu Ölçeği' ve 'Sosyometrik Test' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; reddedilme duyarlılığı öfke ve anksiyete boyutları, sosyometrik statü ve ebeveyn tutumları bakımından anlamlı düzeyde yordanmıştır. Bunun yanı sıra çocukların sosyometrik statüsüne göre yapılan kıyaslamalarda, popüler olan çocukların reddedilme duyarlılığı öfke ve anksiyete boyutunda düşük çıkarken, reddedilmiş/popüler olmayan çocukların reddedilme duyarlılığı öfke ve anksiyete boyutunda yüksek çıkmıştır. Bulgular araştırmada çıkan sonuçlara göre yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: 1.Reddedilme Duyarlılığı; 2.Ebeveyn Tutumları; 3.Sosyometrik Statü.

ABSTRACT

EXAMINING REJECTION SENSITIVITY IN TERMS OF PARENT ATTITUDES AND SOCIOMETRIC STATUS

Deniz Sertöz

Master Thesis

Department of Psychology

Developmental Psychology

Thesis Advisor: Asst. Prof. Seda Erzi

Maltepe University Institude of Social Sciences,2018

Rejection sensitivity is an important issue that especially affects later life periods, starting with childhood. For this reason, in this study two dimensions (anger and anxiety) of the rejection sensitivity of adolescents was investigated in terms of parental attitudes and sociometric status. Measures were applied to 200 private school students who attended 6th and 7th grade in the academic year 2017-2018. Child Disability Sensitivity Scale, Parent Attitude Scale and Sociometric Test were administred respectively. According to the results, two dimensions (anger and anxiety) of the rejection sensitivity was significantly predicted by sociometric status and parental attitudes. In addition, compared with the sociometric status of children, the rejection sensitivity of popular children was low in both anger and anxiety, while the rejected / unpopular children was high in both anger and anxiety. The findings were discussed according to the results of the research.

Key Words: 1.Rejection sensitivity; 2.parenting styles; 3.sociometric status.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....iii

İNTİHAL RAPORU.....iv

TEŞEKKÜR.....v

ÖZ.....vi

ABSTRACT.....vii

İÇİNDEKİLER.....viii

TABLOLAR LİSTESİ.....x

ÖZGEÇMİŞ.....xi

BÖLÜM 1. GİRİŞ.....1

Problem.....2

Amaç.....10

Önem.....11

Varsayımlar.....12

Sınırlılıklar.....12

Tanımlar.....13

BÖLÜM 2. YÖNTEM.....15

Evren ve Örneklem.....15

Veriler ve Toplanması.....15

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması.....17

BÖLÜM 3.BULGULARVE YORUMLAR.....18

Bulgular.....18

Yorumlar.....25

BÖLÜM 4. SONUÇ.....34

Özet 34

Yargı.....34

Öneriler.....34

EK'LER.....37

KAYNAKÇA.....48

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo1. Ölçeklerden Alınan Puanların Birbirleri ile İlişkisi.....18

Tablo 2. Sosyometrik Statülere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....20

Tablo 3.Anne Baba Tutumlarının ve Sosyometrik Puanların Reddedilme Duyarlılığı.....21

Tablo 4. Anne Baba Tutumlarının ve Sosyometrik Puanların Reddedilme Duyarlılığı Gerginlik Puanlarını Yordayıcılığını Gösteren Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....22

Tablo 5. Eğitim Görülen Sınıfa Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....23

Tablo 6.Cinsiyete Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....24

ÖZGEÇMİŞ

Deniz Sertöz

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Y.Ls.	2015	Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi tezli yüksek lisans
Ls.	2009	Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Lise	2005	Aydın Atatürk Anadolu Lisesi

Alınan Burslar

2009 Yeditepe Üniversitesi Destek Bursu

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı Amasya 07.06.1991 Cinsiyet:Kadın

Yabancı Diller İngilizce

e-posta deniz9761@hotmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

İnsanın kişilik gelişimi ve yapılanması tüm hayatı boyunca devam etse de temellerinin çocukluk döneminde atıldığı artık herkesçe kabul edilmiş bir gerçektir. Bu noktada anne-babanın çocukla etkileşimi, onunla kurduğu ilişkinin yapısı ve çocuğun aile içinde nereye konduğu gibi pek çok faktör çocuğun gelecekteki sosyal uyumunu, kişilerarası iletişimini, dış dünyayı algılama şeklini ve çocuğun iç dünyasıyla ilgili daha birçok durumu etkiler niteliktedir. Öte yandan ergenliğe geçişle birlikte çocukta birtakım değişimler meydana gelmeye başlamaktadır. Çocukluktan ergenliğe geçerken akran etkileşimine ayırdıkları zaman giderek artış göstermektedir. Akran ilişkileri, kişilerarası iletişim becerileri ve sosyalleşme açısından son derece önemlidir (Beyazkürk, Anlıak ve Dincer, 2007). Ergenler bu dönemde akranlarıyla olmak için kuvvetli bir motivasyon taşırlar. Edinilen arkadaşlıklar toplumsal değerlerin öğrenilmesini sağlayarak, toplumsal becerileri geliştirir ve başka yeni arkadaşlıklar kurmaya yol açar (Hortaçsu,2002). Ergenliğin bu geçiş dönemini sorunsuz geçiren bireylerin, bu dönemi sıkıntılı geçiren bireylerden farkı hem anne babalarıyla hem de arkadaşlarıyla kurdukları ilişkinin yapısıdır (Bayraktar, 2007). Akranlarla kurulan iyi ilişkiler, akranlar tarafından görülen kabul ve onaylanma okul hayatını ve ileriki yaşamın kalitesini etkilemektedir (Johnson, 2000). Bununla birlikte çocukların sınıf ortamında edindikleri tecrübeler onları gerçek hayata hazırlamakta ve ileriki dönemlerde uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (Oral ve Yurtal, 2008).

Arkadaşlık ilişkilerini ve kalitesini etkileyen bir diğer durum ise kişilerdeki reddedilme duyarlılığıdır. Diğerleri tarafından reddedilmeyi endişeyle bekleme ve reddedilmeye aşırı tepki verme reddedilme duyarlılığını tanımlamaktadır (Downey ve Feldman, 1996). Reddedilme duyarlılığı yüksek olan kişiler bunu tüm ilişkilerine genelleyerek sürekli kaygılı bir tutum içinde yaşamaktadırlar. Bu durum hem arkadaşlık ilişkilerinin yapısını hem de reddedilme duyarlılığının birbirlerini etkilediği bir tabloyu göstermektedir. Literatürde de reddedilme duyarlılığının altında yatan nedenlerden birinin akran kabul reddinin olduğu görülmektedir. Hodges ve Perry (1999), akran reddinin içe ve dışa yönelim sorunlarına yol açtığını ifade etmektedirler. Bu gibi durumlara maruz kalan kişilerin de reddedilmeyle ilgili kaygılı beklentiler içinde olması

kaçınılmaz olacaktır. Sosyalleşme önünde büyük bir engel teşkil etmekte olan bu hassasiyet çeşitli yönleriyle ele alınmalıdır. Bu bağlamda araştırmanın konusu çocuklardaki reddedilme duyarlılığının ebeveyn tutumları ve sosyometrik statüleriyle olan ilişkisidir. Bu üç ana kavram doğrultusunda reddedilme duyarlılığının söz konusu değişkenler tarafından ne düzeyde açıklandığının belirlenmesi hedeflenmektedir.

Problem

Reddedilme Duyarlılığı Bakımından:

Reddedilme duyarlılığı, kişilerarası ilişkilerde reddedilmeyle ilgili ipuçlarına karşı üst düzeyde hassasiyet ve buna karşılık aşırı tepki gösterme eğilimi olarak kavramsallaştırılmıştır (Downey ve Feldman, 1996). Reddedilmeye ilişkin ipuçları, kaygılı beklentileri arttırmaktadır. Reddedilme duyarlılığı bir kez yerleştiğinde diğerleriyle kurulan ilişkilerde kasıtlı olmayan işaretlere bile negatif anlamlar yüklemeye kişiyi açık hale getirmektedir (Bozkuş ve Araz,2015).

Reddedilme duyarlılığı, reddedilmeyle ilgili birtakım korkularla birlikte kişilerarası ilişkilerde temkinli davranışları, diğerlerinin tutumlarını yanlış anlamlandırmayı ve kişilerarası ilişkilerden kaçınma davranışlarını içermektedir. (Erözkan,2004). Reddedilmeyle ilgili beklenti içinde olan kişiler pozitif işaretleri negatif algılamaktalar ve sonrasında incinme, öfke, sosyal uyumsuzluk gibi durumları sıkça yaşamaktadırlar (Bozkuş ve Araz, 2015).

Reddedilme duyarlılığı genel olarak iki alt boyutu içerisinde taşımaktadır. Birey kendisi için önemli olan diğerleri tarafından kabul ve destek beklerken reddedilmeyle karşılaşırsa bu durum kişilerde yerleşerek tekrar reddedilmeye uğramamak adına kişilerle ilişkilerde kaygı taşımaya başlamaktadır, bu kaygılı beklenti içindeki reddedilme duyarlılığıdır. Diğer yandan; öfkeli reddedilme duyarlılığında ise, reddedilmeyle ilgili en ufak bir ipucu hisseden kişilerde aşırı tepkisel davranışlarda bulunma, sinirlilik, uyumsuz davranışlar, umutsuzluk ve düşmanca düşünceler görülmektedir(Downey ve Feldman, 1996). Ayduk ve arkadaşları(1999), reddedilme duyarlılığı olan kadın ve erkekleri ele almışlar ve kadınlarda reddedilmenin daha öfkeli duyguları ortaya çıkardığını bulmuşlardır. Partnerleri tarafından kısıtlanan kadınlar, kendilerini ortaya koyamamanın getirdiği duyguyla reddedildiği partnerine karşı öfke

beslemeye başlamaktadır. Yani reddedilmeyle ilgili verilen tepkiler böyle bir durumda farklılaşma göstermektedir. Bir başka çalışmada Erözkan (2004), kız ve erkek öğrenciler arasında farklılıklara rastlamıştır. Bu doğrultuda, kız öğrenciler daha kırılgan bir iç dünyaya sahip olduklarından dolayı kaygılı reddedilme beklentisi, reddedilmeyi çok çabuk algılama ve reddedilmeye aşırı tepki vermede erkek öğrencilere göre daha ön planda çıkmışlardır.

Downey ve Feldman (1996)'a göre; reddedilme duyarlılığı, kişilerin ilişkilerinde doyuma ulaşmalarına engel olmaktadır, çünkü bu kişiler olası bir reddedilme durumuyla karşılaşmamak adına ikili ilişkilerinde çekimser davranarak sosyal ortamlardan kendilerini soyutlamaktadırlar. Ayduk ve arkadaşları (2000)'nın yaptıkları araştırma bulguları doğrultusunda ise; sosyal ilişkilerinde reddedilme beklentisi içinde olan kişiler diğerlerine oranla daha saldırgan ve düşmanca davranışlar içindedirler. Bu da onları anksiyeteye ve depresyona daha eğilimli hale getirmektedir. Marston ve arkadaşları(2010), ergenlik dönemindeki bireylerin yüksek reddedilme duyarlılıklarını depresif semptomlar ve kaygı taşımalarıyla ilişki olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda reddedilme duyarlılığının ergenler üzerinde sosyal ve duygusal açıdan pek çok durumda etkisi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sosyal gelişimin önünde büyük bir engel oluşturmakta olan reddedilmeyle bu kaygılı beklentiler akran ilişkileri açısından değerlendirildiğinde de son derece negatif bir durumu ortaya çıkarmaktadır. McLachan ve arkadaşları (2012)'na göre, akran reddi özellikle çocuklar üzerinde önemli etkilere sahiptir ve daha önceki kabul-red deneyimleriyle gelişme göstermektedir. Yani akranları tarafından reddedilme duygusunu yaşamış çocuklar bunu içselleştirerek daha sonraları da bu beklentiler çerçevesinde diğerlerine yaklaşma eğilimi göstermektedirler.

Feldman ve Downey(1994), reddedilme duyarlılığı modelini oluşturarak kişileri deneyimledikleri kabul ve red içeren olaylar neticesinde birtakım bilişsel şemalar geliştirdiklerine vurgu yapmışlardır. Daha sonra kişiler hayatları içerisinde karşılaştıkları olaylar karşısında önceden oluşturmuş oldukları kabul-red düşünce kalıplarını devreye sokmakta ve durumlarla bu yolla baş etme davranışlarını ortaya koymaktadır. Kişilerarası ilişkilerde deneyimlenen ilk olaylar eğer kabullenici yöndeyse

olumlu, reddedici yöndeyse olumsuz etkilere sahiptir (Pietrzak, Downey ve Ayduk 2005). Tıpkı ebeveynleri tarafından ihtiyaçları karşılanmayan çocukların bu beklentilerle davranışlarını şekillendirmesinde olduğu gibi, reddedilme duyarlılığı yüksek olan kişilerin de reddedilme kaygısı yüzünden yakın arkadaşlık ilişkilerinin bu beklentiler nedeniyle doyurucu ve sağlam olmasının önüne geçmektedir (Downey ve Feldman, 1996).

Öte yandan, akranlar arası zorbalık konusu da reddedilme duyarlılığını tetikleyici roldedir. Ledley ve arkadaşları (2006), çocukluğunda arkadaşları tarafından alay edilen kişilerin bu durumu içselleştirerek yanlış bilişsel şemalar edindiklerini ve ileride kişilerarası ilişkilerde birtakım zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada reddedilme duyarlılığı kişiler için bir nevi savunma mekanizması görevi görmektedir. Bununla birlikte kişiler reddedilmeyle ilgili iki şekilde tepki vermektedirler. Kaygılı reddedilme duyarlılığına sahip kişiler içe kapanma ve depresyon gibi içe yönelim sorunları yaşarlarken , öfkeli reddedilme duyarlılığına sahip kişiler daha çok saldırganlık ve agresiflik gibi dışa yönelim sorunları yaşamaktadırlar(Ayduk,Downey ve Kim,2001). Aynı zamanda Kraines ve Wells (2017) depresyon ve reddedilme duyarlılığını birbirleriyle ilişkili bulmuşlardır. Diğer çalışmalara bakıldığında da reddedilme duyarlılığı seviyesi depresif semptomların artmasıyla ilişkili bulunmaktadır (Mellin,2008). Bununla birlikte, yüksek reddedilme duyarlılığına sahip olan kişilerin daha fazla sosyal kaygı taşıdıkları ve depresyona daha meyilli oldukları bundan dolayı da sosyal ortamlardan ve kişilerarası ilişkilerden kaçınma eğilimi gösterdikleri bulunmuştur (Rudolph ve Zimmer Gembeck, 2014). McDonald ve arkadaşları (2010), bu noktada arkadaşlığın destekleyici faktör olduğunu ve koruyucu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Genel anlamda kaygılı reddedilme duyarlılığı depresif semptomlarla ilişkili olarak görülmektedir.

Öfkeli reddedilme duyarlılığındaysa daha çok dışa yönelim sorunları baş göstermektedir. Downey ve arkadaşları (1998), öfkeli reddedilme duyarlılığına sahip olan kişilerin daha çok saldırganlık ve karşı gelme davranışlarına yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili yapılan bir çalışmaya göre, yüksek reddedilme duyarlılığı olan kişiler kendilerine yönelik şiddete düşük reddedilme duyarlılığına sahip kişilere oranla daha çok başvurmaktadırlar (Breines ve Ayduk, 2015). Reddedilme duyarlılığı

yüksek olan kişiler etraflarındaki tüm uyarıcıları reddedilme olarak algılamalarından dolayı verdikleri tepkiler sonucunda karşılarındaki kişiler tarafından gerçekten reddedilmelerine neden olup, kişilerin sosyal gelişimleri önünde büyük bir engel haline gelmektedir(Özen ve Güneri, 2018). Downey ve arkadaşları (1998), çocuklukta ebeveyn reddine maruz kalmış bireylerin ileriki dönemlerinde yüksek seviyede reddedilme duyarlılığı taşıdıklarını savunmuşlarıdır. Ebeveyn tutumunun modernleşmesi ve kendini geliştirerek dönüşmesinin reddedilme duyarlılığı ve özgüven üzerinde olumlu etkileri mevcuttur(Anand, 2016). Bu noktada, çocuğun ebeveynleriyle kurdukları ilişki ve ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımı reddedilme duyarlılığı bağlamında son derece önemlidir. Çocuğun algıladığı ebeveynlik stili ve reddedilmeyle ilgili korkuları ilişkili bir durumdur.

Ebeveyn Tutumları Bakımından:

Ailelerin çocuklarına yaklaşımları çocukların kendilik algılarında ve kişilerarası iletişimlerinde önemli bir yer tutmaktadır(Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Tutumların yanı sıra ebeveyn kabul-red algısı da çocuğun üzerinde birtakım etkilere sahiptir. Ebeveynin kabul-red algısı, çocuklardaki sosyal duygusal uyumu ve benlik algılarını etkilemektedir(Yavuz ve ark., 2016). Ebeveynleri tarafından sıcaklık ilişkisi içinde olan çocuklarda özerklik ve olumlu gelişimsel özellikler pekişirken, reddedici ebeveynlerin çocuklarında güvensizlik ve çekimserlik gibi onları olumsuz yönden etkileyen özellikler geliştirmelerine neden olmaktadır(Erkan ve Toran, 2004).

Ebeveynin çocuğa şefkat göstermesi, bunu sözel olarak ifade etmesi ve ihtiyaçlarını karşılıyor olması ebeveynin kabulü olarak tanımlanırken, ebeveynin çocuğuna sevgisini hissettirmemesi ve ifade etmemesi ebeveynin reddi olarak tanımlanmaktadır (Eryavuz, 2006). Rohner'a (1986) göre; 4 farklı şekilde reddetme durumu ortaya çıkmaktadır. a) Çocuktan sıcaklıklarını ve şefkatlerini esirgemeleri b) Çocuğa yönelik öfkeli davranışlarda bulunma ve kin besleme c) Çocuğu ihmal etme ve ilgisiz olma d) Herhangi bir ilgisizlik veya sevgisizlik olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğine dair olan inancı(s.107). Rohner ve Britner (2002) ebeveyn reddiyle depresyon, madde kullanımı ve suça yönelim arasında yüksek ilişki bulmuşlardır. Çocuklukta

deneyimlenen ebeveyn reddinin bireyler üzerinde uzun dönemli sosyal ve duygusal bağlamda negatif etkileri bulunmaktadır (Khaleque ve Rohner, 2001). Erdoğan ve Uçukoğlu (2011), ebeveynlerini reddedici ve aşırı korumacı algılayan çocukların diğerleri tarafından olumsuz değerlendirilmekten dolayı duydukları kaygıda artış görüldüğünü ve atılganlık düzeylerinde de düşüş görüldüğünü ifade etmişlerdir. Öte yandan, ebeveynlerini sıcak algılayan çocukların atılganlık seviyelerinde yükseliş gözlemlenmiştir. Bu noktada diğerleri tarafından ne şekilde algılandıklarıyla ilgili duydukları kaygı reddedilme duyarlılığını da tetiklemekte olup, ebeveynin kabullenici veya reddedici tutumunun etkilerini ortaya koymaktadır.

Tutumlar açısından değerlendirildiğinde; demokratik tutuma sahip ailelerde çocukla sürekli iletişim halinde olma, duygusal yönden destek ve çocuğun özerkliğine teşvik varken, otoriter tutuma sahip ailelerde genellikle duygusal destek olmaksızın uygulanan disiplin ve itaat bekleme görülmektedir(Sümer, Aktürk ve Helvacı,2010). Örgün (2000), ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerin atılganlık ve benlik saygılarının anne-baba tutumlarıyla ilişkisine bakmış ve tutumlara göre benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Demokratik ebeveyn algısına sahip öğrencilerin, otoriter ve aşırı koruyucu ebeveyn algısına sahip öğrencilere göre daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları görülmüştür. Aynı zamanda demokratik ebeveyn algısına sahip öğrenciler reddedici ebeveyn algısına sahip öğrencilere göre daha atılgan özelliklere sahip bulunmuşlardır.

Annenin tutumunun çocuk üzerindeki etkilerine bakıldığında; Aktaş Özkafacı (2012)' nın, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında annenin demokratik tutumu ve çocuğun sosyal becerisi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Benzeri biçimde, anne tutumlarının 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerine ve okula uyumlarına olan etkisine bakıldığında; annelerin otoriter, demokratik ve izin verici tutumları ile 5-6 yaşındaki çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki belirlenmiştir. Otoriter ve izin verici tutumlar, sosyal beceri ve okula uyum değişkenleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişki içindeyken; demokratik tutum ise sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri ile olumlu yönde anlamlı ilişki içindedir (Ogelman ve ark.,2013).

Parsak (2015)'ın çocuklardaki empati ve sosyal beceri düzeylerinin ebeveyn tutumlarıyla olan ilişkisini incelediği araştırmasında çocuklardaki bu iki değişkenin

tutumlarla ilgili olduğu bulunmuştur. Sonuçlar çocuklardaki davranış problemleriyle ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bizlere göstermektedir. Tutumların etki ettiği davranış problemlerine empati ve sosyal beceriler aracılık etkiye sahip bulunmuşlardır. Günalp (2007)'nin çocuklardaki özgüven ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında demokratik tutum stilinin çocuklardaki özgüven duygularına pozitif yönde etki ettiği bulunmuştur. Demokratik tutum dışındaki tutumların ise tam tersi olarak negatif yönde etki ettiği bulunmuştur.

Kurulan olumlu anne-baba-çocuk ilişkisi çocuğun arkadaşlık ilişkilerine de yansıyarak ileride akranları tarafından sevilmesine ve popüler çocuk olmasına zemin hazırlarken, öte yandan aileyle kurulan olumsuz ilişki çocuğun akranları arasında istenmeyen ve reddedilen çocuk olmasına zemin hazırlamaktadır(Scaramella ve Leve, 2004). Akran reddi düşük olan ve kaliteli arkadaşlık ilişkileri kuran çocuklarda reddedilme duyarlılığı düşüktür. Bunula birlikte ebeveyn desteği, olumlu akran ilişkileri ve düşük reddedilme duyarlılığı birbirleriyle ilişkili konumdadır (McLachan,Zimmer-Gembeck ve Mcgregor,2010). Bu noktada ebeveynle olan ilişkinin yanı sıra akranlarla kurulan ilişki de önem kazanmaktadır.

Sosyometrik Statü Bakımından:

11-13 yaşlarını kapsayan dönem erken ergenlik olarak tanımlanmaktadır(Yavaş, 2012). Bu dönemde ebeveynleriyle vakit geçirmektense akranlarıyla vakit geçirme isteği artış göstermektedir(Derman, 2008). Sullivan (1953)'a göre çocuklar okul ortamına girmeleriyle aile ortamından farklı bir yere girmiş olurlar ve sosyal rolleri öğrenmeleri, sosyalleşmeleri açısından bu durum kişilik gelişimleri üzerinde son derece önemli etkilere sahiptir(aktaran Kanter, 2015,s.414). Çocukların akranları tarafından nasıl değerlendirildikleri onlar için önemli bir konudur ve ne derecede kabul gördüğü onun sosyal statüsünü belirler. Bu doğrultuda popüler olma veya reddedilmiş olma sosyal kabulün iki farklı yönünü oluşturmaktadır(Demir ve Kaya, 2008). Akranlar tarafından sosyal olarak kabul görme hayatın diğer dönemlerinde sosyal uyumu bireylere sağlamaktadır(Mercer ve Deroiser, 2008). Sosyal kaygının yoğunlaştığı dönem ön ergenlik dönemi olarak görülmektedir(Blumenthal vd. 2009). Bu doğrultuda, akranların

fikirlerine verilen önem ve uyum erken ergenlik döneminde en yoğun şekilde görülürken, orta ve geç ergenliğe doğru bu bağlılık hali giderek sönerek ergenin kendi kimliğini kazanmasıyla azalma göstermektedir(Demir,Baran ve Ulusoy, 2005). Akranları tarafından kabul görme ve görmemenin akran ilişkilerine yönelik etkisi hakkında Baş ve Siyez (2011), kabul gören çocukların daha rahat ve verimli arkadaşlık ilişkisi sürdürdüklerini savunmaktadırlar. Ayrıca kabul görmeyen çocukların ilişkileri başlatma konusunda çeşitli sıkıntılar yaşadıklarından bahsederler. Akralarla kurulan başarılı ilişkiler ve sınıf içinde kabul görme durumu çocukların psikososyal gelişimleri üzerinde etkili olarak psikolojik rahatsızlıklara yakalanma risklerini düşürmektedir, bu bağlamda da psikolojik sorunların ilk kaynağı kurulan sağlıksız arkadaşlık ilişkileridir(Rimkiene ve Kardelis, 2005).

Cook ve arkadaşları (2007), öğrencilerin okul başarılarının arkadaşlarının not ortalamalarıyla paralellik gösterdiğini, bununla birlikte arkadaşlığın yapısının madde bağımlılığı kullanımıyla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmalara göre riskli davranışlar ve saldırganlıkla akran ilişkileri ilişkilidir. Akranlar tarafından reddedilme deneyimi yaşamış ergenlerde saldırganlık ve riskli davranışlarda bulunma eğilimi görülmektedir(Esen, 2003). Yapılan bir başka çalışmada da arkadaşlık bağları güçlü olmayan ergenlerin risk alma davranışlarında artış gözlenmiştir(Yılmaz ve Uysal,2000). İyi arkadaşlık kurma ön ergenlik döneminde yüksek sosyal kabulle ilişkili bulunmuştur. Arkadaşlığın olumlu yapısı ve istikrarlı arkadaşlık ilişkili olarak sosyal kabul üzerinde pozitif etkileri mevcuttur. Bu bağlamda da ilişkide istikrarlılık ergenlerde özgüveni etkilemektedir(Abraham, 2008).

Arkadaşlık ilişkileri ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişki bağlamında alan yazında bu iki faktör birbiriyle ilişki halindedir. Reddedilme duyarlılığı ve arkadaşlık kalitesi birbiriyle ilişkili olup, reddedilme duyarlılığı düştükçe arkadaşlık kalitesinde artış gözlemlenmiştir(Köse ve ark., 2017). Sosyometrik diğer çalışmalarda da arkadaşları tarafından reddedilmiş ve sevilmeyen ergenlerde diğerleri tarafından nasıl algılandıklarıyla ilgili kaygılarının yüksek olduğu görülmüştür(Strauss vd. 1988). Bu doğrultuda kişilerin sosyal konumları ve reddedilme duyarlılıkları arasında direkt bir

ilişkiden söz edilmektedir ve reddedilme duyarlılığının incelenmesi sırasında önem verilmesi gereken bir konudur.

Reddedilme Duyarlılığı, Ebeveyn Tutumları ve Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki

Reddedilme hassasiyeti, kurulan akran ilişkilerinin yapısı ve aileyle olan iletişimin özellikleri birbirini etkilemekte ve aynı zamanda da açıklamaktadır. Ergenlerin özerkliğe adım atması yolunda farklı sosyal çevrelere girmesi çok önemlidir ve bu ancak akran gruplarıyla iletişim halinde kalarak mümkün olmaktadır. Bu da ergenlerin kendisini her yönüyle tanıyabilmesini sağlamaktadır(Köse, 2015). Ergen için arkadaş grupları reddedilme veya onaylanmanın deneyimlendiği çevrelerdir(Demir,Baran ve Ulusoy, 2005). Bu noktada akran reddi veya kabulü ergen için önem kazanmaktadır. McLachan, Zimmer-Gembeck ve McGregor (2010)'a göre kişilerin bilişsel oluşumlarının şekillenmesinde reddedilmeyle ilgili kaygılı ve öfkeli beklentiler etkili faktörlerdir. Bu durum daha önceki kabul ve reddedilme deneyimleriyle gelişme gösteren bir yapıdadır. McLachan ve arkadaşları (2010)'na göre, reddedilme duyarlılığı üzerinde aileden çok akranlar tarafından reddedilmeye maruz kalmış kişiler daha yüksek seviyede reddedilme hassasiyetine sahiptirler. Hem aile tarafından kabulü düşük olan hem de akran reddi yaşayan kişilerde reddedilme duyarlılığı seviyesi çok daha yüksek seviyelerdedir. Negatif, destekleyici olmayan ve uzak arkadaşlık ilişkileri ergenlerin reddedilmeyle ilgili kaygılı ve depresif beklentiler içerisinde olmalarına neden olduğu gibi pozitif ve yakın arkadaşlık ilişkileri kuran ergenlerin tam tersi olarak depresyondan uzak bir beklenti içinde oldukları savunulmaktadır(McDonald, Bowker ve Duchere,2010). Benzer biçimde; akran reddi, ebeveyn reddi ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiye bakıldığında da akran reddinin ebeveyn reddine oranla çok daha güçlü bir faktör olduğu bulunmuş ve arkadaşları tarafından reddedilen çocukların reddedilme duyarlılıklarının daha fazla etkilendiği belirtilmiştir(McLachan, Zimmer Gembeck ve McGregor,2012).

Ebeveynle kurulan ilişki bakımından reddedilme duyarlılığına bakıldığında ise; ebeveyn tutumlarına göre değişiklikler görülmektedir. McLachan ve arkadaşları (2010)

tarafından yapılan araştırmanın savunduğuna göre de ebeveynlerin düşük seviyedeki desteği çocukta yüksek reddedilme duyarlılığına yol açmaktadır. Aynı zamanda da akranları tarafından reddedilme de ebeveyn desteğinin az olması ve reddedilme duyarlılığıyla ilişkili halde bulunmaktadır. Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ve reddedilme duyarlılığı ilişkisine bakılan bir çalışmada Çardak, Sarıçam ve Onur (2012), bu değişkenler arasında güçlü bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Otoriter ebeveyn tutumunun kişideki reddedilme duyarlılığı seviyesini yükselttiğini, öte yandan demokratik ebeveyn tutumunun kişideki reddedilme duyarlılığı seviyesini düşürdüğünü gözlemlemişlerdir. Bir diğer çalışmada; baskıcı ebeveynlere sahip ergenlerde sosyal kaygıda artış ve yüksek reddedilme duyarlılığı saptanmakla birlikte ebeveynlerin ergenler üzerindeki psikolojik kontrolünün ergenlerin depresif semptomlar göstermelerine neden olduğu bulunmuştur(Rowe ve ark., 2015). Erözkan (2007)'a göre kaygılı bağlanmaya sahip ve otoriter tutuma maruz kalan kız öğrencilerde reddedilme duyarlılığı diğerlerine göre yüksek bir seviyededir. Yani; bağlanma stilinin reddedilme duyarlılığı üzerindeki etkisi ve reddedilme duyarlılığıyla ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiye baktığımızda hepsi birbiriyle etkileşim halindedir olduğu görülmektedir. Benzeri biçimde, Khoskam ve arkadaşları (2012) kaygılı bağlanma ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bunun yanı sıra da özgüven ve kaygı durumlarının aracılık etkisine bakmışlardır. Reddedilme duyarlılığı ve kaygılı bağlanma arasında anlamlı ilişki bulunmasının yanında kaygılı bağlanma modeli yüksek kaygı ve düşük özgüvenle ilişki olarak gözlenmiştir. Reddedilme duyarlılığı ve kaygı arasında pozitif, özgüvenle arasında negatif etki görülmektedir. Ebeveynleriyle olumlu ilişkiler kuran çocuklar akranları ve öğretmenleriyle daha yakın ve sıcak ilişkiler kurmakta, öte yandan ebeveynleriyle olumsuz ilişki içinde olan çocuklar ise sosyal açıdan daha uyumsuz davranışlara sahip bulunmuşlardır (Evirgen, 2010).

Amaç

Reddedilme duyarlılığı kişileri gelişimsel açıdan pek çok yönden etkilemektedir. Özellikle de araştırmanın katılımcı yaşları ele alındığında akranları tarafından kabul görüp görmediği önemli bir konudur. Yakın ve istikrarlı arkadaşlık ilişkileri ön ergenlik döneminde ergenlerin özgüvenini ve başkalarını düşünme eğilimlerinde artış meydana

getirmektedir(Berndt, 1982). Bu noktada özgüvenle ilişkili olarak reddedilme duyarlılığında akran ilişkileri destekleyici roldedir ve popüler veya sevilen çocuk olmanın reddedilme hassasiyetinde azaltıcı, reddedilmiş çocuk olmanın reddedilme hassasiyetinde arttırıcı etkisi olduğu görülmektedir. Sandstrom ve arkadaşları (2003), sosyometrik açıdan reddedilen grupta olan çocukların reddedilme duyarlılığına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda sosyometrik statünün söz konusu reddedilme duyarlılığı üzerinde etkileri mevcuttur ve bundan dolayı araştırma kapsamında ele alınmıştır. Diğer yandan ebeveyn tutumları, kişilerin hayatı algılayışlarını şekillendiren bir konudur. Literatürdeki birçok çalışma ebeveyn tutumları ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiden bahsetmektedir. Anne ve ebeveyn reddi veya kabulüne bağlı olarak yetişkinlikte reddedilme duyarlılığına sahip olup olmama birlikte ilerlemektedir(Ibrahim ve ark.,2015). Bu bağlamda ebeveynin çocuğa kabullenici veya reddedici yaklaşımı reddedilme duyarlılığı üzerinde etkilidir. McDonald ve arkadaşları (2010), reddedilme duyarlılığı üzerinde düşük arkadaşlık ve aile desteğinin etkili olduğunu ifade etmektedirler. Bu noktada da yine ebeveynin çocuğa olan tutumu ve çocuğun akran grubu arasındaki konumu reddedilme duyarlılığıyla bağlantılı olup araştırmanın ana başlıklarını oluşturmaktadır.

Önem

Ergenlik ve çocukluk dönemlerinde kurulan güçlü akran ilişkileri bireylerin kişilik gelişimlerini ve sonraki yaşamlarında kurdukları ilişkilerin niteliğini belirleyici bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu durumun çocukların hayatlarında çok yönlü etkileri açıkça gözlemlenebilmektedir. Kabul görüldükleri akran gruplarının içerisinde olabilmek özellikle ergenlik dönemindeki kişiler için reddedilme kaygısı noktasında son derece belirleyici bir roldedir. Kurdukları olumlu ve güçlü ilişkiler sayesinde özgüven gelişiminden akademik başarıya, ilerideki özel hayatın niteliğinden sosyalleşmeye kadar hayatın pek çok farklı yönünde etkisini hissettirmektedir. Reddedilmeyle ilgili yaşanan kaygılı düşüncelerle birlikte kişilerde oluşan saldırganlığın hem birey için hem de çevresi için pek çok yıkıcı etkileri ortaya çıkmaktadır. Akran kabulünün ve akranlar tarafından sevilmenin reddedilme duyarlılığıyla ilgili kaygılı ve saldırgan beklentiler önünde ne kadar yordayıcı olduğu önem kazanan bir konudur. Bu doğrultuda

araştırmanın birinci amacı; sosyometrik statüye göre reddedilme duyarlılığı puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Ebeveyn tutumları da reddedilme duyarlılığında etkili olan önemli bir diğer faktördür. Anne-babayla kurulan ilişkinin dinamiği, ilişkinin sıcaklığı ve kabulleniciliği kişileri ne derece etkilediği süregelen bir ana başlıktır. Bu bağlamda reddedilme duyarlılığı açısından da ebeveyn tutumları doğrultusunda konuyu ele almak etki sebeplerini ortaya koyacaktır. Bu sebeple araştırmanın ikinci amacı reddedilme duyarlılığı ve ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Literatürde reddedilme duyarlılığı ve ebeveyn tutumlarıyla ilgili araştırmaların varlığına rağmen çocukların düşünce ve davranış kalıplarını önemli derecede etkileyen bu kavramların birlikte incelendiği bir çalışma yoktur. Araştırmalar sonrasında elde edilecek verilerin sonucuna göre konunun daha iyi anlaşılmasına ve bu konu doğrultusunda geliştirilebilecek yöntemlere katkıda bulunulabileceği düşünülmektedir.

Varsayımlar

1) Reddedilme duyarlılığı öfke boyutu ile sosyometrik statü arasında negatif yönde bir ilişki vardır.

2) Reddedilme duyarlılığı anksiyete boyutu ile sosyometrik statü arasında negatif yönde bir ilişki vardır.

3) Reddedilme duyarlılığı öfke boyutu, sosyometrik statü ve ebeveyn tutumu puanları bakımından anlamlı düzeyde yordanmaktadır.

4) Reddedilme duyarlılığı anksiyete boyutu, sosyometrik statü ve ebeveyn tutumu puanları bakımından anlamlı düzeyde yordanmaktadır.

Araştırma Soruları

1) Reddedilme duyarlılığı öfke puanı, sosyometrik statü kategorilerine göre (popüler, reddedilen ve ihmal edilen) farklılaşmakta mıdır?

2) Reddedilme duyarlılığı anksiyete puanı, sosyometrik statü kategorilerine göre (popüler, reddedilen ve ihmal edilen) farklılaşmakta mıdır?

Sınırlılıklar

Katılımcıların seçimi sırasında gerekli izinlerin daha kolay ve hızlı alınmasını sağlaması açısından sadece özel okullarda uygulama yapılabilmiştir. Bu durum sosyoekonomik durum çeşitliliği bakımından bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Ailelerin eğitim durumları da göz önünde tutulduğunda yüksek eğitimli ailelerden oluşan bir katılımcı profili göze çarpmaktadır. Hem eğitim hem gelir seviyesi bakımından yüksek seviyeden oluşan bu grubu değerlendirirken alt sosyoekonomik seviyedeki ailelerin çocukların verilerin eksikliği bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

Tanımlar

Reddedilme Duyarlılığı: Olası bir reddedilme durumunu kaygıyla bekleme ve bu duruma aşırı tepki gösterme olarak tanımlanan reddedilme duyarlılığının kaygılı ve öfkeli beklentide olmak üzere iki alt tipi mevcuttur. Öfkeli reddedilme duyarlılığı; reddedilmeye karşı saldırganca ve düşmanca tepkileri içerirken, kaygılı beklentideki reddedilme duyarlılığında; reddedilmeye karşı yoğun endişeyi içermektedir.

Sosyometri genel tanımıyla, belirli bir grup içindeki kişilerin sosyal konumunu ifade etmektedir. Kimlerin daha çok kabul edilmiş olduğu ve kimlerin reddedilmiş olduğunun belirlenmesidir(Dökmen, 1987).

Popüler, ihmal edilmiş ve reddedilmiş çocuklar olmak üzere 3 kategoride incelenmektedir.

Popüler Çocuk: ‘Akranları tarafından kabul görüp sevilen çocuklardır. ‘Çoğu çalışmada popüler çocukların diğer çocukların büyük bir bölümüne olumlu ve destekleyici davrandığı, cezalandırıcı ve saldırgan olmadıkları görülmüştür’(Bee ve Boyd, 2009).

İhmal Edilmiş Çocuk: ‘Akranlarının bazen sevilen bazen de sevilmeyen statüdeki çocuklardır. Bu tip çocukların birçoğu utangaçtır ve tek başına yapılan etkinliklerden hoşlanırlar; dolayısıyla ihmal edilmiş olma statüleri sadece kendi kişiliklerinin bir sonucu olabilir. Bununla birlikte, çocuğun ihmal edilmiş olma statüsü değişebilir ki bu da akla hem toplumsal bağlamın hem de çocuğun kendi kişiliğinin etkili olduğunu getirmektedir. Gerçekten de, ihmal edilmiş çocukların yeni bir akran grubuna katıldıklarında popüler statüsüne yükseldiği sıklıkla görülür ‘(Bee ve Boyd, 2009).

Reddedilmiş Çocuk: ‘Akranları tarafından kabul göremeyen ve hoşlanılmayan çocuklardır. İçine kapanık ve saldırgan olmak üzere iki alt tipi vardır. İçine kapanık çocuklar akranları tarafından kabul görmeyi birkaç kez denedikten sonra, en sonunda vazgeçerler ve toplumsal açıdan içlerine kapanırlar. Bunun sonucunda da sık sık yalnızlık duygusuna kapılırlar. Saldırgan/reddedilmiş çocuk genellikle yıkıcı ve işbirliğine kapalıdır, ancak genelde akranlarının kendilerinden hoşlandığına inanır ‘(Zakriski ve Coie, 1996;akt; Bee ve Boyd, 2009).

Anne-babanın çocukla olan iletişimin türü, çocuklarına olan yaklaşımları ve durumlar karşısında takındıkları davranış türlerinin toplamı ebeveyn tutumlarını oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak Diana Baumrind (1968) üç kategoriden oluşan bir sistem oluşturmuştur. Bununla birlikte Maccoby ve Martin (1983) oluşturdukları iki boyutun birleşimiyle dört alt tip olduğunu ifade etmişlerdir.

İzin Verici Tarz: Hoşgörülü ve anlayışlı davrandığı halde kural koyma konusu üzerinde çok durmayan bu tarz anne babaların çocuklarında da bazı sorunlar görülmektedir. Ergenlikle beraber saldırgan davranışlar ve okul başarısında düşüş gözlenebilmektedir. Sorumluluk almaktan daha çok kaçınma ve akran ilişkilerinde yaşlarının gerektirdiği olgunluktaki davranışları sergileyememe gözlemlenebilmektedir (Maccoby ve Martin,1983)

Otoriter Tarz: Bu tarz anne babalar çocuklarını belirli kalıplara sokma eğilimindedirler. Bu tarz ailelerde büyüyen çocukların diğer çocuklara kıyasla okul başarılarının düşük olduğu, özgüven eksiklikleri yaşadıkları ve arkadaşlık ilişkilerinde başarısız oldukları gözlenmektedir (Baumrind, 1991; Maccoby ve Martin, 1983).

Açıklayıcı-Otoriter Tarz: Baumrind (1971)'e göre bu aileler çocukları üzerinde kontrol kurmaya çalışmak yerine kendilerini geliştirmelerine olabildiğince fırsat vermektedirler. Çocukların hatalarına karşı toleranslıdırlar ve ceza vermeye eğilimli değildirler. Bu ailelerin çocukları sosyalleşme konusunda da çok fazla sorun yaşamamaktadırlar.

İhmalkar Tarz: Maccoby ve Martin tarafından tanımlanmış olan ebeveynlik tarzından benimseme vardır, fakat aynı zamanda da düşük seviyede denetim söz konusudur. Bu ebeveynler çocuklarıyla aralarına bir mesafe koyarlar ve onlar için zaman ayırma konusunda esnek değildirler. Maccoby ve Martin (1983), bu tarz tutumun erken başlaması halinde çocukların bilişsel ve sayısal gelişimlerinin de negatif yönde etkilenebileceğini söylemektedirler.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Katılımcılar İstanbul Özel Sevinç Koleji ve Aydın Ted Ege Koleji'nde ilköğretim 6. ve 7. sınıflara devam eden 12-14 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmaya 97 kız (%48.5), 113 erkek (%51.5) katılım sağlamıştır. Katılımcılardan 114 kişi (%57) 6. sınıfta eğitim hayatına devam ederken, 86 kişi (%43) 7. sınıfta eğitim hayatına devam etmektedir. Katılımcılar uygun örnekleme yoluyla seçilmiştir. Öğrencilerin annelerinin %40.5'i üniversite, %57'si lise, %2.5'u ilkokul mezunuyken; babaların %62.5'u üniversite, %34'ü lise, %3.5'u ilkokul mezunudur.

Veriler ve Toplanması

2017-2018 güz döneminde araştırmanın amacını ve içeriğini belirten bir rapor hazırlanıp gerekli yerlerden izinler alınmıştır. Öncelikle etik kurul izni enstitüden alınmıştır, daha sonra okullardan da ayrı ayrı izinler alınarak, okullardan ölçekleri uygulayabilmek için detaylı gün ve saat randevuları alınmıştır. Belirlenen gün ve saatte sınıflara gidilerek öğrencilere ölçekler birlikte verilmiştir ve toplu uygulama yapılmıştır. Ölçeklerden öncelikli olarak sosyometrik test, daha sonra ebeveyn tutumu ölçeği ve en son olarak reddedilme duyarlılığı ölçeği verilmiştir. Ölçeklerin uygulaması yaklaşık 30 dk sürmüştür. Öncelikle uygulamaya başlamadan önce bilimsel bir araştırma olacağı ve cevapların gizli kalacağı yönünde kısa bir açıklama yapılarak tamamlayana kadar sınıfta gözlem yapılmıştır. Uygulamalar herhangi bir süre kısıtlaması olmaksızın yapılmıştır. Her öğrenci uygulamayı tamamladıktan sonra kağıtlar toplanarak analize girmek üzere saklanmıştır.

Araştırmada çocukların algıladıkları ebeveyn tutumlarını ölçmek amacıyla Polat (1986) tarafından geliştirilen 'Anne Baba Tutum Ölçeği', çocukların reddedilme duyarlılığı seviyelerini belirlemek amacıyla Downey ve arkadaşları tarafından geliştirilen 'Çocuklar için Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği' ve sosyometrik statüyü belirlemek amacıyla da Aydın tarafından geliştirilen 'Soyometrik Test' uygulanmıştır.

Anne Baba Tutum Ölçeği

Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) Polat (1986) tarafından geliştirilmiştir. Çocukların anne ve babalarının davranışlarını nasıl algıladıklarını ölçmeye yarayan bir değerlendirme aracıdır. 1972'de Kuzgun, 1984'te ise Bilal tarafından geliştirilen Anne Baba Tutum Ölçeklerinin bazı maddeleri tekrardan düzenlenerek, bazı maddeleri olduğu gibi bırakmıştır. Polat'ın geliştirdiği bu ölçeğin 13'ü demokratik, 13'ü otoriter maddelerden oluşan 26 maddesi mevcuttur. Anne ve baba için farklı cevap bölümleri bulunmakta ve maddeler iki farklı seçenekten oluşmaktadır. Ölçekte 'annemin davranışına benziyor', 'annemin davranışına benzemiyor' ve 'babamın davranışına benziyor', 'babamın davranışına benzemiyor' ifadelerinde otoriter tutumla bağlantılı maddelere '1', demokratik tutumla bağlantılı maddelere '0' puan verilmektedir. Puan arttıkça anne/babanın otoriter tutumunda yükselme, puan azaldıkça demokratik tutumunda yükselme anlamı taşımaktadır. Toplamda ölçekten alınması mümkün olan en yüksek puan ise 26'dır.

Polat ölçeğin test-tekrartest güvenirliği için 72 öğrenciden oluşan gruba iki hafta arayla iki kez uygulamış ve anne için .83, baba için .88 olmak üzere iki güvenirlik katsayısı bulmuştur. Ölçek iç tutarlılık ve puan değişmezliği anlamında da $p<0.001$ düzeyinde anlamlı çıkmıştır.

Çocuklar için Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği

Downey ve arkadaşları tarafından geliştirilen bu ölçeğin, endişeli ve öfkeli beklentilerin bulunduğu iki alt ölçekten oluşmaktadır. Toplamda on iki farklı senaryodan oluşan maddelere çocuğun ne kadar tepki verdiği likert tipli cevaplarla belirlenmektedir. Böylece çocuğun farklı sosyal durumlara ne şekilde tepki verdiği ve ona nasıl hissettirdiği belirlenmiş olunur. Ölçeğe dört hafta arayla test-tekrart est yapılmış ve test-tekrartest güvenirlik katsayısı endişeli beklenti için .82, öfkeli beklenti için .85 bulunmuştur. Böylelikle ölçeğin güvenilirliği yeterli düzeyde çıkmıştır. Yasemin Abayhan (2008) çocuklar için reddedilme duyarlılığı ölçeğini Türk kültürüne uyarlama çalışması yapmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayıları kaygılı beklentideki reddedilme duyarlılığı için .81, öfkeli beklentideki reddedilme duyarlılığı için .79, reddedilme olasılığı beklentisi için .63 çıkmıştır.

Sosyometrik Test

Aydın (1985) tarafından geliştirilmiş olan çocukların arkadaşları tarafından ne derecede kabul gördüğü ve sevildiğini belirlemeyi sağlayan testtir. Çocuklardan kendi sınıfları içinde en çok arkadaş olmak istedikleri ve en az arkadaş olmak istedikleri üç kişinin ismini yazmaları istenir. Her öğrencinin verdiği cevaplara göre arkadaş olmak istediği üç arkadaşına sırasıyla '3', '2' ve '1' puan verilirken en az arkadaş olmak istediği üç arkadaşına yine sırasıyla '-3', '-2' ve '-1' puan verilir ve öğrencilerin sosyometrik puanları bu şekilde belirlenmiş olur. En yüksek puana sahip öğrenci popüler olarak değerlendirilirken, en az puan alan öğrenci reddedilmiş veya sevilmeyen öğrenci olarak tanımlanır (aktaran Öner,1994,s.231).

Ölçeğin test-tekrartest güvenirliği için ilkokul 4. ve 5. Sınıfa giden 120 erkek, 116 kız öğrenciye bir ay arayla iki kez uygulanmış ve güvenirlik katsayısı 4. Sınıflarda .88 ve tüm gruplar için .86 olarak bulunmuştur.

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Araştırmada elde edilen verilerin istatiksel analizi SPSS (Statistical Package for Social Science) programında yapılmıştır. Değişkenlerin ilişkisine bakmak için korelasyon analizi, yordama gücüne bakmak için doğrusal regresyon analizi, farklılaşma durumunu incelemek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

3.BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular belirli başlıklar halinde verilmiş ve bulgular doğrultusunda sonuçlar anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Ölçeklerden Alınan Puanların Birbirleri ile İlişkisi

Çalışmada uygulanan Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği ve alt ölçekleri ile Sosyometri testi puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır (Tablo1). Analiz sonuçlarına göre, Reddedilme-Gerginlik puanlarının; Demokratik (Baba) puanları ile (r=.46, p<.01) ve Demokratik (Anne) puanları ile (r=.38, p<.01) pozitif yönde; Otoriter (Baba) puanları ile (r=-.48, p<.01), Otoriter (Anne) puanları ile (r=-.55, p<.01) ve Sosyometri puanları ile (r=-.62, p<.01) negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Reddedilme-Öfke puanlarının da; Demokratik (Baba) puanları ile (r=.51, p<.01) ve Demokratik (Anne) puanları ile (r=.41, p<.01) pozitif yönde; Otoriter (Baba) puanları ile (r=-.49, p<.01), Otoriter (Anne) puanları ile (r=-.54, p<.01) ve Sosyometri puanları ile (r=-.63, p<.01) negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Sosyometri puanlarının ise; Demokratik (Baba) puanları ile (r=-.46, p<.01) ve Demokratik (Anne) puanları ile (r=-.35, p<.01) negatif yönde; Otoriter (Baba) puanları ile (r=.42, p<.01) ve Otoriter (Anne) puanları ile (r=.52, p<.01) pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Ölçeklerden Alınan Puanların Birbirleri ile İlişkisi

			1	2	3	4	5	6	7
1	Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği	Gerginlik	-						
2		Öfke	.88**	-					
3	Anne Baba Tutum Ölçeği	Demokratik (Baba)	.46**	.51**	-				
4		Demokratik (Anne)	.38**	.41**	.48**	-			
5		Otoriter (Baba)	-.48**	-.49**	-.58**	-.42**	-		
6		Otoriter (Anne)	-.55**	-.54**	-.44**	-.58**	.59**	-	
7	Sosyometri		-.62**	-.63**	-.46**	-.35**	.42**	.52**	-

*Not 1. * p < .05, **p<.01; n =200; r= Pearson rho*

Sosyometrik Statülere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmada uygulanan Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği ve alt ölçekleri puanlarının Sosyometri gruplarına göre farklılıklarını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Karşılaştırılan gruplarda 1. Grupta 65 kişi, 2. grupta 68 kişi ve 3. grupta 67 kişi bulunmaktadır. Yapılan analizler (Bkz Tablo2) sonucunda; Reddedilme-Gerginlik puanları gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [F(197, 2)=49.747, p<.01]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise 1. grubun Gerginlik puanlarının (X=14.40), 2. Grubun puanlarından (X=8.75) ve 3. Grubun puanlarından (X=6.81) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca; 2. grubun Gerginlik puanlarının da (X=8.75), 3. Grubun puanlarından (X=6.81) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Reddedilme-Öfke puanları gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [F(197, 2)=52.953, p<.01]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise 1. grubun Öfke puanlarının (X=14.40), 2. Grubun puanlarından (X=8.75) ve 3. Grubun puanlarından (X=6.81) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca; 2. grubun Öfke puanlarının da (X=8.75), 3. Grubun puanlarından (X=6.81) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Demokratik (Baba) puanları gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [F(197, 2)=25.010, p<.01]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise 1. grubun Demokratik (Baba) puanlarının (X=16.10), 2. Grubun puanlarından (X=14.32) ve 3. Grubun puanlarından (X=13.52) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca; 2. grubun Demokratik (Baba) puanlarının da (X=14.32), 3. Grubun puanlarından (X=13.52) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Demokratik (Anne) puanları gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [F(197, 2)=17.588, p<.01]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise 1. grubun Demokratik (Anne) puanlarının (X=15.20), 2. Grubun puanlarından (X=13.57) ve 3. Grubun puanlarından (X=13.49) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Otoriter (Baba) puanları gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [F(197, 2)=22.900, p<.01]. Yapılan Post-Hoc analizi sonrasında ise 1. grubun Otoriter (Baba) puanlarının (X=22.36), 2. Grubun puanlarından (X=25.42) ve 3. Grubun puanlarından (X=26.41) anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Otoriter (Anne) puanları gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [F(197, 2)=31.787, p<.01]. Yapılan Post-

Hoc analizi sonrasında ise 1. grubun Otoriter (Anne) puanlarının (*X*=21.57), 2. Grubun puanlarından (*X*=24.80) ve 3. Grubun puanlarından (*X*=25.89) anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Sosyometrik Statülere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

	1. Grup (N=65)	**2. Grup (N=68)**	**3. Grup (N=67)**	***F***
	Ort. (SS)	**Ort. (SS)**	**Ort. (SS)**	
Reddedilme-Gerginlik	14.40_a (5.03)	8.75_b (4.21)	6.81_c (4.26)	(197)=49.747*
Reddedilme-Öfke	13.45_a (4.62)	7.93_b (4.35)	6.30_c (3.47)	(197)=52.953*
Demokratik (Baba)	16.10_a (2.80)	14.32_b (2.03)	13.52_c (1.58)	(197)=25.010*
Demokratik (Anne)	15.20_a (2.46)	13.57_b (1.54)	13.49_b (1.41)	(197)=17.588*
Otoriter (Baba)	22.36_a (3.70)	25.42_b (3.69)	26.41_b (3.52)	(197)=22.900*
Otoriter (Anne)	21.57_a (3.34)	24.80_b (2.52)	25.89_b (3.66)	(197)=31.787*

*Not 1. *p<.01;* n= 200

Not 2. Tüm satırlarda aynı harfi paylaşmayan ortalamalar birbirinden anlamlı düzeyde farklıdır.

1. grup-reddedilmiş çocuk
2. grup-ihmal edilmiş çocuk
3. grup-popüler çocuk

Anne Baba Tutumlarının ve Sosyometrik Puanların Reddedilme Duyarlılığı Öfke Puanlarını Yordayıcılığını Gösteren Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Çalışmada uygulanan Anne Baba Tutum Ölçeğinin alt ölçeklerinin (Demokratik, Otoriter) ve Sosyometrik test puanlarının, katılımcıların Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği Öfke puanlarını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla Öfke puanı bağımlı değişken olarak, Demokratik (Anne ve Baba), Otoriter (Anne ve Baba) ve Sosyometri puanları da bağımsız değişken olarak belirlenmiş ve standart çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 3.). Tüm bağımsız değişkenler birlikte eşitliğe dâhil edildiği basit doğrusal regresyon modelin; Öfke puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir [F (5, 191) = 38.693, p<.01]. Modelde, Öfke puanlarındaki varyansın %50'si açıklanmaktadır (R^2 = .502). Standardize edilmiş regresyon katsayılarına bakıldığında yordama gücü sırasına göre, modele dâhil edilen bağımsız değişkenlerden Sosyometri (β= -.409, p< .01) puanının ve Otoriter (Anne) puanının (β= -.171, p< .05) negatif yönde; Demokratik (Baba) puanının ise (β= .170, p< .05) pozitif yönde anlamlı düzeyde Öfke puanlarını yordadığı saptanmıştır. Diğer bağımsız değişkenlerin ise modeldeki regresyon katsayılarının anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır.

Tablo 3.Anne Baba Tutumlarının ve Sosyometrik Puanların Reddedilme Duyarlılığı Öfke Puanlarını Yordayıcılığını Gösteren Basit Doğrusal Regresyon Analizi

	B	***B***	***t***	***p***	**İkili *r***	**Kısmi *r***
Demokratik (Baba)	.370	.171	2.505	**.013**	.178	.128
Demokratik (Anne)	.106	.041	.629	.530	.045	.032
Otoriter (Baba)	-.126	-.096	-1.370	.172	-.098	-.070
Otoriter (Anne)	-.239	-.170	-2.263	**.025**	-.161	-.115
Sosyometri	-.210	-.409	-6.514	**.000**	-.425	-.332

R= .708 R^2= .502 R^2_{adj}= .489, F (5,191)= 38.693, p<.01

Bağımlı Değişken*:* Reddedilme Duyarlılığı-Öfke Puanı

Anne Baba Tutumlarının ve Sosyometrik Puanların Reddedilme Duyarlılığı Gerginlik Puanlarını Yordayıcılığını Gösteren Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Çalışmada uygulanan Anne Baba Tutum Ölçeğinin alt ölçeklerinin (Demokratik, Otoriter) ve Sosyometrik test puanlarının, katılımcıların Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği Gerginlik puanlarını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla Gerginlik puanı bağımlı değişken olarak, Demokratik (Anne ve Baba), Otoriter (Anne ve Baba) ve Sosyometri puanları da bağımsız değişken olarak belirlenmiş ve standart çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 4). Tüm bağımsız değişkenler birlikte eşitliğe dâhil edildiği basit doğrusal regresyon modelin; Gerginlik puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir [F (5, 191) = 35.850, p<.01]. Modelde, Gerginlik puanlarındaki varyansın %48'i açıklanmaktadır (R^2 = .484). Standardize edilmiş regresyon katsayılarına bakıldığında yordama gücü sırasına göre, modele dâhil edilen bağımsız değişkenlerden Sosyometeri (β= -.409, p< .01) puanının ve Otoriter (Anne) puanının (β= -.216, p< .01) negatif yönde anlamlı düzeyde Gerginlik puanlarını yordadığı saptanmıştır. Diğer bağımsız değişkenlerin ise modeldeki regresyon katsayılarının anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır.

Tablo 4. Anne Baba Tutumlarının ve Sosyometrik Puanların Reddedilme Duyarlılığı Gerginlik Puanlarını Yordayıcılığını Gösteren Basit Doğrusal Regresyon Analizi

	B	***β***	***T***	***p***	**İkili *r***	**Kısmi *r***
Demokratik (Baba)	.244	.106	1.519	.130	.109	.079
Demokratik (Anne)	.049	.018	.263	.793	.019	.014
Otoriter (Baba)	-.154	-.111	-1.536	.126	-.110	-.080
Otoriter (Anne)	-.324	-.216	-2.822	**.005**	-.200	-.147
Sosyometri	-.225	-.409	-6.398	**.000**	-.420	-.333

R= .696 R^2= .484 R^2_{adj}= .471, F (5,191)= 35.850, *p*<.01

Bağımlı Değişken*:* Reddedilme Duyarlılığı-Gerginlik Puanı

Eğitim Görülen Sınıfa Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmada uygulanan Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği alt ölçeklerinin ve Sosyometrik testin eğitim görülen sınıfa göre farklılıklarını belirlemek için bağımsız t testi uygulanmıştır (Tablo 5). Karşılaştırılan gruplarda 6. Sınıfta eğitim gören 114 kişi ve 7. Sınıfta eğitim gören 86 kişi bulunmaktadır. Yapılan analizler sonucunda; 7. Sınıfta okuyan kişilerin Demokratik (Baba) puanlarının (*Ort*=15.17), 6. Sınıfta okuyan kişilerin puanlarından (*Ort*=14.22) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir [$t(198)=-2.818$, $p<.01$]. Aynı şekilde, 7. Sınıfta okuyan kişilerin Demokratik (Anne) puanlarının (*Ort*=14.50), 6. Sınıfta okuyan kişilerin puanlarından (*Ort*=13.75) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir [$t(198)=-2.633$, $p<.01$]. Diğer karşılaştırmalarda ise anlamlı bir fark elde edilememiştir.

Tablo 5. Eğitim Görülen Sınıfa Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

		6. Sınıf *N*=114	**7. Sınıf** *N*=86		
		Ortalama (SS)	**Ortalama (SS)**	***T***	***p***
Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği	Gerginlik	9.76 (5.77)	10.11 (5.16)	-.439	.661
	Öfke	9.21 (5.41)	9.13 (4.81)	.111	.912
Anne Baba Tutum Ölçeği	Demokratik (Baba)	14.22 (2.19)	15.17 (2.54)	-2.818	**.005**
	Demokratik (Anne)	13.75 (1.75)	14.50 (2.24)	-2.633	**.009**
	Otoriter (Baba)	24.96 (3.84)	24.50 (4.09)	.823	.411
	Otoriter (Anne)	24.36 (3.96)	23.81 (3.24)	-1.045	.297
Sosyometri		49.97 (9.48)	50.03 (10.69)	-.039	.969

Not. Serbestlik Derecesi (SD): 198, SS: Standart Sapma

Cinsiyete Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmada uygulanan Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği alt ölçeklerinin ve Sosyometrik testin cinsiyete göre farklılıklarını belirlemek için bağımsız t testi uygulanmıştır (Tablo 6). Karşılaştırılan gruplarda 97 kız ve 103 erkek bulunmaktadır. Yapılan analizler sonucunda; kızların Otoriter (Baba) puanlarının (*Ort*=25.55), erkeklerin puanlarından (*Ort*=24.01) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir [$t(198)=2.797$, $p<.01$]. Aynı şekilde, kızların Otoriter (Anne) puanlarının (*Ort*=24.67), erkeklerin puanlarından (*Ort*=23.60) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir [$t(198)=2.064$, $p<.05$]. Diğer karşılaştırmalarda ise anlamlı bir fark elde edilememiştir.

Tablo 6.Cinsiyete Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

		Kız *N*=97	**Erkek** *N*=103		
		Ortalama (SS)	**Ortalama (SS)**	***T***	***P***
Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği	Gerginlik	10.00 (5.94)	9.84 (5.08)	.201	.841
	Öfke	8.92 (5.27)	9.42 (5.04)	-.680	.498
Anne Baba Tutum Ölçeği	Demokratik (Baba)	14.51 (2.48)	14.74 (2.30)	-.685	.494
	Demokratik (Anne)	14.12 (2.19)	14.02 (1.82)	.331	.741
	Otoriter (Baba)	25.55 (4.39)	24.01 (3.33)	2.797	**.006**
	Otoriter (Anne)	24.67 (3.98)	23.60 (3.28)	2.064	**.040**
Sosyometri		50.84 (9.64)	49.20 (10.30)	1.160	.247

Not. Serbestlik Derecesi (SD): 198, SS: Standart Sapma

Yorumlar

Bu bölümde ebeveyn tutumlarıyla birlikte çocukların sosyometrik statülerinin reddedilme duyarlılığı öfke ve anksiyete boyutlarıyla ilişkisini açıklayan istatistiksel analizlerin sonuçları yorumlanmıştır. Bulgular doğrultusunda ebeveyn tutumları, sosyometrik statü ve reddedilme duyarlılığı alt boyutlarıyla tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Ebeveyn Tutumları ve Reddedilme Duyarlılığı Arasındaki İlişki

Çocukların reddedilme duyarlılığı düzeyleri ebeveyn tutumlarına göre incelendiğinde birbirleriyle ilişkili bulunmuşlardır. Reddedilme duyarlılığının anksiyete ve öfke boyutları için, otoriter baba puanlarıyla negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin yaklaşımları çocukluk deneyimleri açısından son derece önemlidir. Bu doğrultuda ebeveynleri tarafından reddedilen ve dışlanan çocuklarda reddedilme duyarlılığı görülme olasılığı çok daha yüksektir(McLachan,Zimmer-Gembeck ve Mcgregor,2010).

Öte yandan, ebeveynlerini otoriter olarak tanımlayan çocuklardaki reddedilme duyarlılığı seviyesi demokratik olarak tanımlanan çocuklara oranla daha yüksek bulunmuştur(Erözkan,2004). Ebeveynin baskıcı tutumu çocuklardaki sosyal kaygıyı ve reddedilme duyarlılığını arttırıcı etkiye sahip bulunmuştur(Rowe ve ark,2014). Aynı zamanda ebeveynin kabulü çocukların olumsuz sosyal davranışlara sapmaları önünde de koruyucu bir faktördür(Liu, 2006). Bulgular varsayımımızı doğrulamaktadır, ancak literatür araştırmalarından farklı olarak bu sonuca ulaşılmasının nedenlerinden biri de kültürel farklılıklar olabileceği düşünülmektedir. Ülkemizde kontrolün az olduğu ilgisiz olarak tanımlanabilecek ailelerin çocuklarının pek çok yönden dezavantajlı olduğu savunulmaktadır(Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010). Örneğin; Çin kültüründe otoriter tutum genel anlamda sınırlandırılan negatif tanımlamadan uzak, ailenin çocuğa olan ilgisini ve dikkatini temsil etmektedir(Wang ve Phinney,1998). Çin kültüründe aileler otoriter tutum sınıflandırmasında değerlendirilirler, bununla birlikte aileler çocuklarının ailelerine karşı itaatkar olmalarını ve büyüklerine saygılı davranmalarını beklemektedirler(Chiu,1987). ABD ve benzeri bireyci toplumlarda ebeveynlerin otoriter

tutumu çocuklar tarafından reddedilme olarak algılanabilirken öte yandan daha kolektif toplumlarda otoriter tutumun ebeveynleri tarafından kabullenilme ve ilgi olarak algılamaları söz konusudur(Rudy ve Grusec,2001). Bu durum kültürün çocukların ebeveynlerinin tutum ve davranışlarını anlamlandırmasında etkili olduğunu göstermektedir. Asya kültüründe yapılan araştırmada ebeveynlerini korumacı, kontrolcü olarak tanımlayan çocukların bu durumu otoriter tutum olarak değerlendirdikleri ve otoriter tutumun her kültürde farklı anlamlar taşıdığı belirtilmiştir(Ang ve Goh,2006). Ebeveyn tutumlarının boyutları kültürün taşıdığı değerlere göre değişiklik göstermektedir(Chao,1994). Türk toplumu toplulukçuluğun ön planda olduğu, aile bağlarının ve kişilerarası ilişkilerin önemli olduğu bir toplum konumundadır(Göregenli,1997). Bu bağlamda da toplumumuzda ebeveyn tutumlarının algılanışı ve çocukların anne babalarını konumlandırdıkları yer değişiklik göstermektedir. Demokratik tutum özellikleri çocukların anne babalarını otoriteden uzak, kayıtsız olarak algılamalarına neden olabilmektedir. Ailenin çocuk üzerindeki kontrolü Asya kültüründe ebeveyn sıcaklığı olarak pozitif bir algıya neden olurken, Batı kültürlerinde negatif bir algıya sebep olmaktadır(Chao,Tseng,2002,s.123). Benzer biçimde; Deater-Deckard ve arkadaşları (2011) yaptıkları araştırmalarında 13 farklı kültürel grubu ele alarak ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrollerini ve gösterdikleri sıcaklıkların sonuçlarını incelemişlerdir. Bu bağlamda kültürel gruplar arasında ebeveynlerin sıcaklık ve kontrollerinin yarattığı sonuçlar anlamlı düzeyde farklılaşmaya neden olmuştur. Bu bağlamda ülkemiz özelinde de çocukların daha müdahaleci anne babaları daha ilgili ebeveynler olarak görme eğiliminden söz edilebilir. Bu durumla bağlantılı olarak çocukların kendi ebeveynlerindeki kayıtsızlık algısının getirdiği reddedilmeyle ilgili bir hassasiyetten söz etmek mümkündür. Geleneksel toplumlarda yaygın olan karşılıklı bağımlılık modelindeyse ailenin devamının şartı olarak görülen nesiller arası bağlılık son derece önemlidir ve hem anne babalardan hem çocuklardan bağlılıkla ilgili beklentiler mevcuttur(Kağıtçıbaşı,1996).

Yapılan çalışmalara bakıldığında demokratik ebeveyn algısına sahip ergenlerde daha çok davranışsal özerklik görülmekte, diğer yandan otoriter ebeveyn algısına sahip ergenlerde davranışsal özerkliğin düştüğü gözlenmektedir(Musaağaoğlu ve Güre, 2005). Özerklik bu bağlamda daha çok demokratik tutumla bağdaşmakta bu da otoriter tutum ve aileyle bağlılık arasında ilişki kurabilmemize yardımcı olmaktadır. Araştırmanın

sonuçlarıyla birlikte ele alındığında otoriter ebeveyn tutumu ve reddedilme duyarlılığı arasındaki negatif yönlü ilişki toplumda yerleşmiş olan birbirine bağlı aile olma ihtiyacıyla açıklanabilir. Yağmurlu ve Sanson(2009), yaptıkları araştırmalarında Avustralyalı ve Türk anneleri karşılaştırdıklarında Türk annelerin itaate, cezaya başvurmaya daha eğilimli olduklarını, Avustralyalı annelerinse bireysel hedeflerle tümevarımcı bir tutumla çocuklarına yaklaştıklarını ortaya koymuşlardır. Tümevarımcı yaklaşım çocuk merkezli yaklaşımı içermekte olup, çocuğun sınırları içerisinde kurallarda esnekliği içeren ve çocuklarla iletişim halinde kalmayı barındırmaktadır. Bu da yine Türk ebeveynlik stilinin itaat ve bağımlılık üzerine kurulu olduğunu ve bu noktada otoriter tutumla ilintili olduğunu göstermektedir. Demokratik ebeveyn tutumları açısından reddedilme duyarlılığı seviyelerine bakıldığında, reddedilme duyarlılığının hem anksiyete hem de öfke boyutlarında demokratik tutumla pozitif yönde bir ilişkiyi görülmektedir. Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling (1992) farklı kültürlerden gelen otoriter tutum altındaki ergenlerin okul başarılarına ve okulla olan bağlarına bu otoriter ebeveyn tutumunun olumlu katkı yaptığını ifade etmişlerdir. Özellikle de otoriter tutumun hakim olduğu ailelerden gelen çocuklar okulda diğerlerinden daha başarılı olmaya eğilimlidirler, çünkü evdeki otoriter tutum onları okulun otoriter yapısına hazır hale getirmektedir(Swanson ve Fouad,1999). Bununla birlikte, çocuğa kısıtlayıcı ve cezalandırıcı tarzda bir yaklaşımda bulunan otoriter tutumun aslında başka kültürlerde aynı anlama gelmediği savunulmaktadır(Aksoy, Kılıç ve Kahraman,2009). Bu bağlamda Türk kültürü için de otoriter ve demokratik tutumun farklı şekillerde algılandığını söyleyebilir. Türkiye'deki ebeveyn tutumları ele alınırken çocukların içinde bulundukları sosyal ve kültürel anlamdaki farklı aile yapılarının göz önünde bulundurulması önemlidir(Aksoy, Kılıç ve Kahraman,2009). Türk kültüründe yapılan çalışmalarda aile yapısının aşırı koruyucu tutum içinde olduğunu görmekteyiz. Akça (2012), ailelerin yüksek düzeyde çocukları için kendilerini feda edebileceğini, çocukların zor işlerden korunmasının gerekli olduğunu ve ailelerin çocukların bütün düşüncelerini bilmeyi doğru bulduğunu saptamıştır. Asya, Latin Amerika gibi gelenekselliğin korunduğu ve ön planda olduğu toplumlarda aileye bağlılık, saygı duyma son derece önemlidir, bununla birlikte de bu kültürlerde ebeveynlerde çocuklarına karşı aşırı koruyucu ve kontrolcü olma eğiliminden söz edilmektedir(Ang ve Goh,2006). Özyürek ve arkadaşları da (2016), Türk anne-babaların diğer kültürlere

göre daha korumacı olduklarını öte yandan diğer kültürlerden gelen anne-babalarınsa daha kuralcı olduklarını savunmaktadırlar. Otoriter tutum kontrol etme, bilgi sahibi olma, davranışları takip etme gibi disiplin amaçlı davranışları içinde barındırmaktadır(Barber, Maughan ve Olsen, 2005). Aşırı korumacı yaklaşım Batı toplumlarında olumsuz bir durum olarak nitelendirilirken, Türk kültürü içinde olumsuz algılanmamakta, ilişkinin tamamlayıcısı olarak düşünülmekte ve aşırı korumacılığın olumsuz etkileri yaşanmamaktadır(Kağıtçıbaşı, 2007;akt, Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010). Bu anlamda aşırı koruyuculuk toplumumuzda yerleşmiş bir görüştür ve çocuklar tarafından koruyucu ebeveyn otoriter tutum algısıyla eşleşmeye uğramıştır. Sonuçlar doğrultusunda incelediğimizde de otoriter tutum reddedilme duyarlılığını düşürücü etkiye sahiptir. Bu durum kültürel farklılıkların tutum algısında yarattığı değişikliklerle açıklanabilmektedir.

Diğer yandan, ebeveyn tutumları için araştırma bulguları sonucunda 6. ve 7. sınıf düzeyleri arasında farklılığa rastlanmıştır. Bu bağlamda; 7. sınıfa devam eden öğrencilerin baba demokratik puanları 6. sınıfa devam edenlere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, yine 7. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin demokratik anne puanları 6. sınıfa devam edenlere göre daha yüksek bulunmuştur. 11-13 yaşları arasını kapsayan dönem ön ergenlik dönemi, 13-17 yaş arasını kapsayan dönem ise orta ergenlik dönemidir.(Clark-Lempers,Lempers ve Ho,1991).Bu durum orta ergenliğe yakın bir yaşta olan 7. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin onlara karşı daha toleranslı ve hoşgörülü davranmaya eğilimli olduklarını göstermektedir.

Sosyometrik Statüye Göre Çocuklardaki Reddedilme Duyarlılığı Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışma Ve Yorumu:

Farklılaşma Boyutu: Araştırmanın varsayımına göre; reddedilmiş çocukların reddedilme duyarlılığı düzeylerinde artış beklenmektedir. Reddedilmiş çocuklar arkadaşları tarafından sevilmeyen, sosyal açıdan içine kapanmış çocuklardır. Bulgular doğrultusunda bakıldığında; reddedilmiş çocukların puanları ihmal edilmiş ve popüler çocukların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Bunun yanı sıra, ihmal edilmiş çocukların puanları da popüler çocukların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek

çıkmıştır. Yapılan araştırmalara bakıldığında; popüler öğrencilerin arkadaşlarıyla ilgili pozitif düşünceler taşırken, reddedilmiş çocukların arkadaşlarıyla ilgili negatif düşünceler taşımakta oldukları ortaya çıkmıştır(Rabiner ve MacKimon-Lewis, 1993). Sosyometrik ölçümün yapıldığı bir araştırmada da Inderbitzen, Walters ve Bukowski (1997), reddedilmiş ve sevilmeyen çocukların diğerlerine göre daha fazla sosyal kaygı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Arkadaşlıktan ve yaşamdan aldıkları doyum seviyeleri de sosyometrik seviyelerine göre farklılık göstermekte, popüler çocukların daha fazla doyuma ulaştıkları ifade edilmektedir(Kaya ve Siyez, 2008).

İlişkisel Boyut: Reddedilmiş çocuklar reddedilme duyarlılığının her iki boyutunda da yüksek puanlara sahiptirler. Genel anlamda bakıldığında da sosyometri puanı reddedilme duyarlılığının her iki boyutuyla negatif yönde ilişkili çıkmıştır. Literatüre baktığımızda da araştırmanın bulguları önceki araştırmaları destekler niteliktedir. McLachan, Zimer Gembeck ve McGregor ‘un (2010) yaptıkları araştırmada arkadaşlık ilişkileri güçlü ve iyi olan çocukların düşük reddedilme duyarlılığına sahip oldukları ortaya çıkmıştır ve arkadaşlar arası reddedilmenin reddedilme duyarlılığı söz konusu olduğunda ön plandaki etken olduğunu savunmuşlardır. Erikson(1968) sosyal destek ve hayatla ilgili tecrübeler edinmede akran ilişkilerinin önemini vurgulamış ve ileriki yaşamlarındaki hayata bakışlarını etkileyebileceğini savunmuştur(aktaran Collins ve Sprinthall,1995,s.105). Demir ve arkadaşları(2005)’nın yaptıkları çalışmada ülkemizdeki ergenlerin ailelerinden çok arkadaşlarını tercih ettikleri, daha az baskı hissettikleri ve arkadaşlarının yanında daha rahat olabildikleri sonucuna ulaşmışlardır. Akran grupları ergenlerde aidiyet duygusunu uyandırarak sosyalleşmelerine katkı yapmakta ve ebeveynlerinde bulamadıkları onaylanmayı arkadaşları tarafından bulabilmektedirler(Yörükoğlu,1996). Araştırmayı uyguladığımız grubun yaşları da dikkate alındığında (12-13) arkadaşlık ilişkilerinin pek çok durumda olduğu gibi reddedilmeyle ilgili hassasiyetlerinde de etkileyici bir faktör olduğunu bulgular eşliğinde görmekteyiz. Ergenlerin arkadaşları tarafından anlaşılıyor olması onlar için her şeyin üstünde gelmektedir ve kendilerini daha çok anlamaya, tanımaya başlayarak birtakım olumsuz durumlardan kurdukları arkadaşlık ilişkileri sayesinde uzak kalabilmektedirler (Demir, Baran ve Ulusoy, 2005). Öte yandan kurulan yakın ve sürdürülebilir arkadaşlık ilişkileri ergenlerdeki özgüveni ve özgeciliği pozitif anlamda desteklemekte, sosyal becerilerine ve davranışlarına güçlü şekilde etki

etmektedir(Berndt, 1982). Bu bilgiler ışığında sosyometrik statünün arkadaşlık ilişkileriyle yakından bir durum olması ve reddedilme duyarlılığıyla ilgili çocuklardaki öfkeli ve anksiyeteli beklentileri düşürmesi beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. London, Downey, Bonica ve Paltin (2007), reddedilmeyle ilgili anksiyeteli ve öfkeli beklentilerin arkadaşlar tarafından reddedilmeyle birlikte iki boyutunda da artışa neden olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, hem anksiyete hem öfke alt boyutları araştırmamızda da birbiriyle bağlantılı şekilde artış göstermektedir.

Çocukların Sosyometrik Statülerine Göre Ebeveyn Tutumlarının Durumuna İlişkin Bulguların Tartışma Ve Yorumu:

Farklılaşma Boyutu: Sosyometrik statünün ebeveyn tutumlarına göre incelenmesi sonucunda; reddedilmiş çocukların anne-babaları demokratik tutum kategorisinde çıkmıştır. Diğer yandan otoriter tutumdaki ebeveynlere sahip çocuklar da popüler çocuk popülasyonunu oluşturmaktadır. Hisley(1989), arkadaşları tarafından kabul görmüş çocukların anneleriyle olan ilişkisine bakmış ve anneleri tarafından kabul gören çocukların akranları tarafından da kabul gördüğünü bulmuştur. Ebeveyn-çocuk ilişkisine göre ise; çocukların popüler veya reddedilen çocuk olma durumları değişkenlik göstermektedir. Buna göre, reddedilmiş çocukların aileleri daha çok otoriter/kısıtlayıcı tutumdayken, popüler çocukların aileleri daha çok demokratik tutum içindedirler(Dekovic ve Janssens,1992). Hoşgörülü ebeveyn tutumunda ailenin çocuk üzerindeki kontrolü düşüktür, ebeveynler çocuklardan fazla istekte bulunmazlar(Baumrind, 1991). Demokratik tutum bizim toplumumuzda hoşgörülü tutumun özelliklerine benzetilerek ailedeki kontrolden ve aile otoritesinden uzak gibi düşünülebilmektedir. Benlik kurgularını ilişkisel olarak tanımlayan ergenlerin olumlu duygu ve yaşam doyumları, özerk olarak kendilerini tanımlayan ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksektir(Özdemir,2012). Toplumumuzda anne-babaların çocuklarından en çok bekledikleri özellik anne ve babasının sözünü dinlemesidir. Çocuğun bağımsız olması ise en az önemsenen özellik olarak ortaya çıkmaktadır(Kağıtçıbaşı, 1981,s.108). Ülkemizde, toplumsal algıların ve çocuk büyütme alışkanlıklarının etkisiyle özerklik aileyle bağların kopması anlamı taşıdığından kötü ve istenmeyen bir durum olarak anlaşılabilmektedir. İtaatkar çocuk yetiştirmek bağımlılık aile modelinde önemlidir,

çünkü ileride ailesine hep sadık kalan bireyler olacaklardır (Kağıtçıbaşı,1996). Bu durum hem ebeveynlerin yaklaşımını hem de çocukların istek ve davranışlarını şekillendirmektedir. Özerk olma; ailenin kontrolünden çıkma, yalnızlaşma, ailenin ilgisizliği olarak çocuk tarafından algılanabilmekte ve ilişkiselliğin bozulmasını işaret ederek çocuklardaki olumlu duygulanımı düşürebilmektedir. Türkiye'de Batılı kültürlerin tersine bağımlılık, anne-babaya karşı sorumluluk gibi düşünceler daha yaygındır(Kağıtçıbaşı, 1981). Hal böyleyken; otoriter tutum yaklaşımının maddelerinin kültürümüzce çocuklara olumlu gibi gözükmesi bu durumu açığa çıkarmıştır. Örneğin; 'beni ilgilendiren konulardaki kararları her zaman kendisi karar verir.' maddesinde çocuk bunu ebeveynin bir ilgisi olarak algılayabilmekte ve bunu ebeveynin desteği olarak görebilmektedir. İlişkisel olma halinin de olumlu duygu ve davranışlara yol açması, araştırmamız özelinde de sosyometrik statünün popüler çocuklar seviyesinde otoriter tutumun hakimiyetini açıklar niteliktedir.

Reddedilme Duyarlılığı Öfke ve Anksiyete Boyutunun, Ebeveyn Tutumları ve Sosyometrik Statüye Göre Yordanmasına İlişkin Analizler

Regresyon analizi sonuçlarına göre; anne demokratik puanı, anne otoriter puanı, baba demokratik puanı, baba otoriter puanı ve sosyometrik statü puanı reddedilme duyarlılığının anksiyete boyutunu %48 düzeyinde açıklamaktadır. En anlamlı düzeyde katkısı olan değişken ise sosyometrik statü olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci derecede anlamlı katkı yapan değişken ise annenin otoriter puanıdır. Bu noktada sosyometrik statü puanı annenin demokratik tutumunundan daha önemli bir etkiye sahiptir. Bu sonuçlar doğrultusunda incelediğimizde; sosyometrik statünün diğer tüm değişkenleri geride bırakarak reddedilme duyarlılığının anksiyete boyutuna anlamlı düzeyde katkı yapıyor olması ebeveyn tutumlarından ziyade çocukların arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin, sosyal ortamdaki konumlarının, insanlarla ne derece iyi ilişkiler kurabildiklerinin daha önemli olduğunu düşünülmektedir. Ergenliğe geçiş çocukluktan farklı olarak yeni sosyal ilişkiler kurmayı içerir ve ailenin öneminin yanı sıra öne çıkmaya başlayan diğer bir konu da ergenin kurmuş olduğu akran ilişkileridir(Bayhan ve Işıtan,2010). Hendry ve arkadaşları (1996), ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerini yetişkinliğe geçiş sürecinde yeniden değerlendirmeye başladıklarını aynı zamanda ebeveynlerini hem güven verici hem de gerginlik yaratıcı olarak gördüklerini ifade

etmişlerdir(s.78). Ebeveynlerin arkadaşların gerisinde kalmaya başladığı bu dönem bizim örneklemimizi oluşturan 12-13 yaş grubu için de geçerli bir durumdur ve akran ilişkileri her şeyin önüne geçmektedir. Literatüre bakıldığında da güçlü ve sağlıklı arkadaşlık geliştirebilmenin olumlu birçok özellikle ilişkisi olduğunu görebilmekteyiz. Youniss ve Haynie(1992), ergenlikte arkadaşlık ilişkilerinin sosyal olgunlaşma açısından son derece önemli olduğunu ve ileriki dönemlerde de etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra ergenlik döneminde akranları tarafından reddedilmeyle karşılaşan kişilerin dışa yönelim sorunları ortaya çıkmaktadır(Huehner, Antanamian, Hills ve Saha,2010). Dışa yönelim sorunları genel anlamda antisosyal davranışları, saldırganlığı, söz dinlememeyi ve yıkıcılığı içermektedir(Nixon, 2002). Bu bağlamda, dışa yönelim sorunları olumsuz akran ilişkileriyle aynı doğrultuda ilerlemektedir. Reddedilmeyle ilgili kaygı problemleri de akran ilişkileriyle açıklanabilmektedir ve araştırmamız bulgularını doğrular niteliktedir.

Araştırmanın regresyon analizinin reddedilme duyarlılığı öfke boyutunun sonuçlarına bakıldığında; anne demokratik puanı, baba demokratik puanı, anne otoriter puanı, baba otoriter puanı, sosyometrik statü puanı, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri reddedilme duyarlılığının öfke boyutunu %49 oranında açıklamaktadır. Bu değişkenler arasından reddedilme duyarlılığının öfke boyutunu en fazla yordayan değişken sosyometrik statüdür. Öte yandan sosyometrik statü puanı annenin demokratik tutumundan daha önemli bir etkiye sahiptir. Görüldüğü üzere, reddedilme duyarlılığının anksiyete boyutunda olduğu gibi reddedilme duyarlılığının öfke boyutunda da sosyometrik statü reddedilmeyi en fazla açıklayan değişkendir. Ergenlerin duygusal gelişiminin önemli bir parçası olan olumlu akran ilişkileri ergenlerin özgüven ve mutluluk seviyelerini arttırmaktadır(Bishop ve Interbitten,1995).Arkadaş grupları özellikle bizim de örneklemimizi oluşturan 12-13 yaş grubu çocuklar için hayata dair pek çok olumlu özelliğin kazanıldığı yerdir. Akran grubu sayesinde ergenler toplumsallaşmanın ne olduğunu, sadakat duygusunu, tabu olan konuların özgürce konuşulabilmesini, işbirliğini ve liderliği öğrenmelerine olanak sağlamaktadır(Tezcan,1985,s.194-195). Bu bağlamda arkadaşlık ilişkileri ergenlerin birçok açıdan gelişimini etkilemektedir. Akranları tarafından dışlanan çocuklar bu dışlanmanın etkilerini tüm hayatları boyunca taşımaktadırlar(Peery, Jensen ve Adams,2010). Burton (2001), çocukların ilişki kurmaktan korkarak ve endişe duyarak diğerleri tarafından kabul görmeyecekleriyle

ilgili kendilerini baskılamalarının, akranlarına karşı çekingen bir tutum içinde olmalarından ve sosyal beceri eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu durum reddedilmeyle bağlantılı olarak, sağlıklı olmayan akran ilişkilerinin reddedilme duyarlılığı seviyesini etkilemekte olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalarda da düşük arkadaşlık desteği ve reddedilme duyarlılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur(McDonald, Bowker, Rubin, Laursen ve Duchene,2010). Bu bağlamda, çocuklar pozitif arkadaşlık ilişkileri sayesinde karşılarındaki kişiler tarafından reddedilip reddedilmeyecekleriyle ilgili olarak daha az kaygı ve stres hissetmektedirler.

Bunların yanı sıra; araştırma sonuçlarına göre cinsiyetle ilgili herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır. Buna göre öğrencilerin kız veya erkek olmalarına göre reddedilme duyarlılıklarında bir değişim meydana gelmemektedir. Araştırma sonucuna benzer şekilde; Mellin(2008), reddedilme duyarlılığının cinsiyete göre değişmediğini ifade etmiştir. Öte yandan, literatürde cinsiyet ve reddedilme duyarlılığını ilişkilendiren araştırmalara da rastlanmaktadır. Örneğin; Sarıçam(2012), araştırmasında reddedilme duyarlılığının cinsiyete göre farklılaştığını belirtmektedir.

Genel anlamda araştırma bulgularından edinilen sonuçlara göre, çocukların sosyometrik statülerinin reddedilme duyarlılığı hem öfke hem anksiyete boyutu üzerinde etkileri mevcuttur. Arkadaşlık ergenliğe geçişte ve ergenlik döneminde oldukça önem kazanmakta, bireyleri toplumsallığa hazırlamakta ve kendilerini tanımalarına olanak sağlamaktadır(Bayhan ve Işıtan,2010). Daha küçük yaşlarda da arkadaşlık ilişkileri önemli olsa da bu önem ergenliğe geçişte daha fazlalaşmaktadır(Hortaçsu,2003,s.56). Ergenliğe geçiş yapan bireyler anne babalarıyla daha az vakit geçirmeye başlamakta ve onlardan uzaklaşarak arkadaşlara yönelim göstermektedirler(Steinberg,2007).. Akran ilişkilerinde ergen için önemli konulardan biri olan arkadaş grubu içinde bulunulan statüde popüler veya reddedilen konumunda olan ergenlerin davranışlarının belirlenmesinde etkilidir(Graham, Gangluff, Kollock ve Pizza,2000). Bu bağlamda arkadaşlık ilişkilerinin etkileri ebeveyn etkilerinin önüne geçmektedir ve reddedilme duyarlılığıyla ilgili de arkadaşlar arasındaki konumları, ebeveynleriyle olan ilişkilerinin etkilerinden daha fazla belirleyici olmaktadır.

BÖLÜM 4. SONUÇ

Bu bölümde araştırma bulguları doğrultusunda araştırma genelini açıklayan bir özet bölümü, araştırmayı yapan kişinin sonuçlar ışığında edindiği fikirlerin açıklandığı yargı bölümü ve son olarak hem konu itibariyle alınabilecek önlemler hem de araştırmayla ilgili gelecek araştırmalara ışık olması açısından öneriler yer almaktadır

Özet

Araştırmanın amacı reddedilme duyarlılığına ebeveyn ve akran etkisinin ne şekilde olduğunu belirlemektir. Bu doğrultuda ortaokul öğrencilerinin reddedilme hassasiyetleri üzerinde ebeveyn ve akran etkilerini belirlemek amacıyla öncelikle sosyometrik konumlarını belirlemek amacıyla sosyometrik test uygulanmış, daha sonra anne baba tutumlarını ölçen tutum ölçeği son olarak da reddedilme seviyelerini ölçen çocuklar için uyarlanmış olan reddedilme duyarlılığı ölçeği uygulanmıştır. Bulgular eşliğinde reddedilme duyarlılığını en fazla yordayan değişken sosyometrik statü çıkmıştır. Bu noktada akran etkisi ebeveyn etkisinin önüne geçmiştir. Reddedilmeyle ilgili kaygılı ve öfkeli beklentilerde akran grubu tarafından onaylanma ve tercih edilme durumunun azaltıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Araştırmanın ön plandaki sınırlılığı yalnızca özel okullarda uygulanabildiğinden sosyoekonomik seviye açısından yeterli çeşitliliğe ulaşılamamış olmasıdır.

Yargı

Reddedilme duyarlılığı birçok faktörden etkilenebildiği gibi araştırmamız çerçevesinde düşünüldüğünde en çok soyometrik statüden etkilenmektedir. Bu doğrultuda akran ilişkilerinin insan psikolojisinde ne denli önemli olduğu bir kez daha görülmektedir. Küçük yaşlardan ergenliğe oradan da yetişkinliğe gelişim bir bütün olarak düşünüldüğünde belirli bir akran grubuna ait olma, sosyal kabul görme ve sosyalleşme her dönem için ayrı ayrı önem taşımaktadır. Kişilerin akademik başarısı, özel yaşamı ve iş yaşamı gibi birçok ortamda kendilerine engel teşkil etmekte olan reddedilme hassasiyeti de kurulan bu sağlıklı akran ilişkileri doğrultusunda şekillenmektedir. Sevilen ve tercih edilen kişi olma bireylerdeki özgüven duygusunu arttırarak her

ortamda daha girişken olmalarını sağlamakta ve bireylerin reddedilmeyle ilgili kaygılarının önüne geçerek onları daha güçlü bireyler yapmaktadır. Bu noktada ebeveyn tutumlarının etkisi sosyal ortamlar için düşünüldüğünde elbette bir ilk etkiye sahiptir ancak bunun önünde akranlar içindeki konum daha belirleyici bir etkiye sahiptir. Reddedilme duyarlılığı için düşünüldüğünde de arkadaş ilişkileri özellikle de araştırmanın katılımcı yaş grupları da düşünüldüğünde son derece dikkate alınması gereken bir noktadır.

Öneriler

Araştırma neticesinde, sosyometrik statünün çocukların reddedilme duyarlılığı seviyelerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Sosyometrik statünün bu etkisi literatürdeki araştırmalarla farklı yönleriyle ele alınmıştır ve ebeveyn etkisi geri plandaki faktör olarak yerini almıştır. Araştırma sonuçlarına ilişkin öneriler aşağıda yer almaktadır:

Uygulamalar Açısından:

1) Araştırma sonucunda arkadaşlar tarafından sevilmenin, kabul görmenin reddedilme duyarlılığı oluşumunu azalttığı görülmüştür. Bu sonuç göz önüne alındığında, anne ve babalara çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini güçlendirmeleri, onları bu konuda teşvik etmeleri ve onlara sosyal alanlar yaratmaları konusunda görüşmeler yapılmasına yönelik çalışmalar uygulanması önerilmektedir. Bununla ilgili olarak rehberlik servisleri ailelere yönelik eğitimler düzenleyebilir veya tek tek görüşmeler sağlayarak velileri bu konuda yönlendirebilir.

2) Sosyometrik açıdan reddedilmiş çocukların sosyal yönden yaşadıkları uyum sorunları göz önünde tutulduğunda, bu konudaki becerileri rehberlik servisi veya bir uzman yardımıyla geliştirilebilir.

3) Reddedilme hassasiyeti yüksek olan çocukların rehberlik servisleri tarafından tespitinin sağlanması ve gerekirse psikolojik danışmanlık uygulamalarına yönlendirilmesi önerilmektedir.

4)Reddedilme duyarlılığı konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve özellikle bu duyarlılığı yüksek olan çocukların ebeveynleriyle görüşmeler gerçekleştirerek çözüm odaklı çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir.

5)Popüler çocuk olma ergenliğe geçiş döneminde önem kazandığından ortaöğretim kurumlarında sosyal becerilerini geliştirebilecekleri çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Gelecekte Yapılacak Çalışmalar Açısından:

1) Araştırmada çocukların akademik başarıları ile reddedilme duyarlılıkları ve sosyometrik statüleri arasındaki ilişki ele alınmamıştır. Gelecekte bu konuda yürütülecek çalışmalarda akademik başarının incelenmesi uygun olabilir. Literatürde de akademik başarı ve sosyometrik statü ilişkili iki konudur. Tuncer ve Yılmaz (2018), araştırmaları sonucunda akademik başarı ve sosyometrik statü arasında anlamlı düzeyde ilişkiye rastlamışlardır.

2) Araştırmamıza dahil ettiğimiz ebeveyn tutumları demokratik ve otoriter tutumlardır. Ebeveyn tutumlarının farklı boyutları ile de ele alınması bunun yanı sıra ebeveyn kabul-red düzeyi, ebeveynlik uygulamaları, bağlanma örüntüleri gibi unsurlar da çalışmalara dahil edilebilir. Erözkan (2009), araştırmasında bağlanma stilleri ve reddedilme duyarlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan, Downey ve arkadaşları (1996), ebeveyn reddine maruz kalmış çocukların yetişkinlik dönemlerinde yüksek reddedilme duyarlılığı taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

3) Çalışma grubu göreceli homojen bir gruptur. Bu yönden ele alındığında sonraki çalışmalarda faklı sosyoekonomik gruplardan gelen çocukların araştırma grubuna dahil edilmesi araştırmanın genellenebilirliğini arttıracak bir durum yaratabilir.

EK'LER

Ek-1

Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği Çocuk Form Taslağı

1) Değer verdiğin ve senin için önemli olan biri için hediye almak istediğini, fakat yeterince paran olmadığını düşün. Bu yüzden sınıftaki bir çocuktan sana borç vermesini istiyorsun. Çocuk da sana "Tabi ki olur, okul çıkışında beni giriş kapısının önünde bekle, sana parayı getireceğim" diyor. Sen de çocuğun gelip gelmeyeceğini merak ederek bekliyorsun.

Çocuğun gelip gelmeyeceği konusunda kendini ne kadar gergin hissederdin?

gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Çocuğun gelip gelmeyeceği seni ne kadar sinirlendirirdi?

sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence arkadaşın gelip parayı sana getirecek mi?

evet hayır

1 2 3 4 5 6

Öğle yemeği arası için sınıftan en son ayrılan kişi olduğunu düşün. Kantine gitmek için merdivenlerden aşağıya doğru inerken, bazı çocukların arkandan fısıldaştığını duydun. Seninle ilgili olup olmadığını merak ediyorsun.

Çocukların arkandan konuşup konuşmadığı konusunda ne kadar gergin hissederdin?

gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Çocukların arkandan konuşup konuşmadığı seni ne kadar sinirlendirirdi?

sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence senin hakkında kötü şeyler mi söylüyorlardı?

evet hayır

1 2 3 4 5 6

Sınıftan bir çocuğun öğretmene, senin ondan bir şeyler aşırdığını söylediğini düşün. Sen de böyle bir şey yapmadığını söylüyorsun. Öğretmen de koridorda beklemeni ve seninle konuşacağını söylüyor. Öğretmenin sana inanıp inanmayacağını merak ediyorsun.

Öğretmenin sana inanıp inanmayacağı konusunda ne kadar gergin hissederdin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Öğretmenin sana inanıp inanmayacağı konusunda ne kadar sinirli hissederdin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence öğretmen sana inanacak mı?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Geçen gün bir arkadaşınla kötü bir şekilde kavga ettiğini düşün. Bu yüzden aranızda ciddi bir sorun oluşuyor ve arkadaşının seninle tekrar konuşmaya başlamasını istiyorsun. Ders bittikten sonra arkadaşını bekleyip, onunla konuşmaya karar veriyorsun. Arkadaşının seninle konuşmak isteyip istemeyeceğini merak ediyorsun.

Arkadaşının seninle konuşup konuşmayacağı ve senin sorununu dinleyip dinlemeyeceği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Arkadaşının seninle konuşup konuşmayacağı ve senin sorununu dinleyip dinlemeyeceği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence arkadaşın seninle konuşup senin sorununu dinleyecek mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Okulunuza ünlü birinin geldiğini düşün. Öğretmenin bu kişiyle tanışması için sınıfınızdan 5 çocuk seçecek. Sen de seni seçip seçmeyeceğini merak ediyorsun.

Öğretmenin seni seçip seçmeyeceği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Öğretmenin seni seçip seçmeyeceği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence öğretmenin bu kişiyle tanıştırmak üzere seni seçecek mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Yeni bir semte taşındığını ve okuldan eve doğru yürüdüğünü düşün. Yürürken yanında birinin olmasını istiyorsun. Etrafına bakınıyorsun, sınıftan bir çocuğu görüyorsun ve ona yetişip onunla konuşmaya karar veriyorsun. Çocuğu yakalamak için acele ediyorsun ancak seninle konuşmak isteyip istemeyeceğini merak ediyorsun.

Çocuğun seninle konuşmak isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Çocuğun seninle konuşmak isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence çocuk seninle konuşmak isteyecek mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Öğretmenin sınıf için bir parti düzenlemek istiyor ve buna yardım edecek gönüllü birini arıyor. Birçok çocuk gönüllü olmak için parmak kaldırıyor. Sen de öğretmeninin seni seçip seçmeyeceğini merak ediyorsun.

Öğretmenin seni seçip seçmeyeceği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Öğretmenin seni seçip seçmeyeceği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence öğretmenin bu kişiyle tanıştırmak üzere seni seçecek mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Hafta sonu marketten ev için alışveriş yapıyorsun ve alışveriş poşetlerini eve taşıyorsun. O esnada yağmur yağmaya başlıyor ve bir an önce hızlıca eve gitmek istiyorsun. Birdenbire taşıdığın poşet yırtılıyor ve içindeki tüm yiyecekler yere düşüyor. Etrafına bakınıyorsun ve hızlıca yürümekte olan bir grup sınıf arkadaşını görüyorsun. Durup sana yardım edip etmeyeceklerini merak ediyorsun.

Durup sana yardım edip etmeyecekleri konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Durup sana yardım edip etmeyecekleri konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence sana yardım etmeyi teklif edecekler mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Başka bir mahalleye taşındığını ve yeni bir okula başladığını düşün. Bu okuldaki öğretmen, hafta sonu oynaması için, her hafta farklı birine bir bilgisayar oyununu eve götürme izni veriyor. Sen de öğretmene

bu hafta bilgisayar oyununu eve götürüp götüremeyeceğini sormaya karar veriyorsun. Öğretmenin sana izin verip vermeyeceğini merak ediyorsun.

Öğretmenin izin verip vermeyeceği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5 6

Öğretmenin izin verip vermeyeceği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence öğretmen bilgisayar oyununu senin almana izin verecek mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Sınıftaki arkadaşlarının bir projede beraber çalışmak üzere gruplara ayrıldığını düşün. Sınıfta otururken birçok çocuğun grup için seçildiğini görüyorsun. Beklerken, çocukların seni gruplarına seçip seçmeyeceğini merak ediyorsun.

Gruba seçilip seçilmeyeceğin konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5

Gruba seçilip seçilmeyeceğin konusunda ne kadar sinirli, hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence çocuklar seni gruplarına seçecekler mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Ailenin farklı bir semte taşındığını ve yeni bir okula başladığını düşün. Yarın büyük bir matematik sınavı olacak ve oldukça endişelisin çünkü matematikten hiçbir şey anlamıyorsun. Dersin sonuna kadar

bekleyip öğretmenle konuşmaya karar veriyorsun. Öğretmenin sana yardım teklif edip etmeyeceğini merak ediyorsun.

Öğretmenin yardım teklif edip etmeyeceği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5

Öğretmenin yardım teklif edip etmeyeceği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence öğretmen sana yardım teklif edecek mi?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Okul tuvaletindeyken, öğretmeninin koridorda başka bir öğretmenle bir öğrenci hakkında konuştuğunu duyuyorsun. Öğretmenin bu çocuğun kendi sınıfında olmasından hiç hoşlanmadığını söylüyor. Senden bahsedip bahsetmediğini merak ediyorsun.

Öğretmenin senden bahsedip bahsetmediği konusunda ne kadar gergin hissedersin?

Gergin hissetmem çok çok gergin hissederim

1 2 3 4 5

Öğretmenin senden bahsedip bahsetmediği konusunda ne kadar sinirli hissedersin?

Sinirlendirmez çok çok sinirlendirir

1 2 3 4 5 6

Sence öğretmenin, sınıfında olmasından hoşlanmadığı çocuktan bahsederken seni mi kastediyor?

Evet hayır

1 2 3 4 5 6

Ek3.

Sosyometri Değerlendirme Çizelgesi

Sınıfta en çok arkadaş olmak istediğiniz 3 arkadaşınızın ismini yazınız. Sınıfta en az arkadaş olmak istediğiniz 3 arkadaşınızın ismini yazınız.

Seçilen Öğrenci	Seçen Öğrencileri Adı Soyadı													Seçilme puanı
ADI SOYADI											Toplam Tercih derecesi			
											1	2	3	

EK-3 ANA-BABA TUTUMUNU DEĞERLENDĠRME ÖLÇEĞİ (ABTDÖ)

Sevgili öğrenciler,

Bu ölçek, çocukların ana babaları ile olan ilişkilerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte çocukların ana babalarıyla olan ilişkilerini gösteren bazı cümleler verilmiştir. Sizden istenen, bu cümlelerde belirtilen davranışların ana babanıza uygun olup olmadığını düşünmenizdir. Burada önemli olan sizin görüş ve duygularınızdır. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak; arkadaşlarınıza, ana babalarınıza, öğretmenlerinize ya da bir başka kişiye gösterilmeyecektir. Ayrıca, cevaplarınız kişisel olarak değerlendirilmeyecek, araştırmaya katılan tüm öğrencilerle birlikte bir bütün olarak değerlendirilecektir.

Ölçeğin nasıl cevaplandırılacağı aşağıda belirtilmiştir:

Sizlere bazı cümleler ve hemen karşılarında babanızı ve annenizi düşünerek dolduracağınız kutucuklar bulunan bir form dağıtılacaktır. İlk olarak, formdaki cümleleri dikkatle okuyun. Okuduğunuz cümle babanızın yaptığı davranışa benziyorsa kutucuktaki "Babamın Davranışına benziyor." seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Okuduğunuz cümle babanızın yaptığı davranışa benzemiyorsa "Babamın Davranışına Benzemiyor." seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Aynı cümleleri annenizi düşünerek de doldurun. Okuduğunuz cümle annenizin yaptığı davranışa benziyorsa, kutucuktaki "Annemin Davranışına Benziyor." seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Okuduğunuz cümle annenizin davranışına benzemiyorsa "Annemin Davranışına Benzemiyor." seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Bu şekilde, bütün cümleleri sırasıyla hiçbirini atlamadan işaretleyin.

Aşağıdaki örneklerde, cevaplandırmanın nasıl yapılacağı gösterilmiştir.

Örnek:

	BABAMIN DAVRANIŞINA		ANNEMİN DAVRANIŞINA	
	BENZİYOR	BENZEMİYOR	BENZİYOR	BENZEMİYOR
1. Arkadaş seçimimde beni serbest bırakır.	(X)		(X)	
2.Tabağımdaki yemeği bitirmeden sofradan kalkmama izin vermez.		(X)		(X)

Örnekte görüldüğü gibi birinci cümlede, eğer babanız sizi arkadaş seçiminde serbest bırakıyorsa, tablodaki "Babamın Davranışına Benziyor." seçeneğini işaretleyeceksiniz. İkinci cümlede, eğer babanız tabağınızdaki yemeği bitirmeden sofradan kalkmanıza izin veriyorsa, bu cümle babanızın davranışına benzemiyor demektir. Bu yüzden "Babamın Davranışına Benzemiyor" seçeneğini işaretleyeceksiniz. Anneler için olan tabloyu da yukarıdaki örnekte gösterildiği şekilde dolduracaksınız. Bu ölçeği cevaplamaktan zevk duyacağınızı umar, ilgi ve yardımlarınız için hepinize şimdiden teşekkür ederim.

ANA-BABA TUTUMUNU DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (ABTDÖ)

	BABAMIN DAVRANIŞINA		ANNEMIN DAVRANIŞINA	
	BENZİYOR	BENZEMİYOR	BENZİYOR	BENZEMİYOR
1. Beni her zaman anlamaya çalışır.	( )	( )	( )	( )
2. Beni ilgilendiren konulardaki kararları her zaman kendisi verir.	( )	( )	( )	( )
3.Kendime ilişkin ufak tefek kararları almaya beni özendirir.	( )	( )	( )	( )
4. Kendi koyduğu kurallara uymamı ister.	( )	( )	( )	( )
5. Ben bir şey anlatırken sözümü kesmez.	( )	( )	( )	( )
6. Onun istediği gibi davranmazsam, beni cezalandırır.	( )	( )	( )	( )
7. Kendimi önemli ve değerli bir kişi olarak görmeme yardımcı olur.	( )	( )	( )	( )
8. Kendi fikirlerini kabul etmem için beni zorlar.	( )	( )	( )	( )
9. Evde fikirlerimi rahatça anlatmamı doğal karşılar.	( )	( )	( )	( )
10.Beni cezalandırmak yerine, sorunları benimle konuşarak çözümlemeye çalışır.	( )	( )	( )	( )
11. Okulda çok başarılı olmam için beni öylesine zorlar ki zayıf not almaktan çok korkarım.	( )	( )	( )	( )
12. Bir güçlükle karşılaştığımda, istediğim yardımı sağlar.	( )	( )	( )	( )
13. Küçük hatalarımı bile şiddetle cezalandırır.	( )	( )	( )	( )

	BABAMIN DAVRANIŞINA		ANNEMİN DAVRANIŞINA	
	BENZİYOR	BENZEMİYOR	BENZİYOR	BENZEMİYOR
14. Hiçbir konuda kişisel görüşümü sormaz.	( )	( )	( )	( )
15. En ufak eşyamı kaybetsem bile, beni cezalandırır.	( )	( )	( )	( )
16. Bana bir şey alınırken, birlikte karar veririz.	( )	( )	( )	( )
17. Bir şeyi yapmamı istediğimde hiçbir bahane kabul etmez.	( )	( )	( )	( )
18. Merak ettiğim konularda sorduğum soruları cevaplandırmaya çalışır.	( )	( )	( )	( )
19. Gelecekle ilgili planlarımı dikkatle dinler, fakat hiçbir zaman, amaçlarımı belirlemeye çalışmaz.	( )	( )	( )	( )
20. Haklı olduğum zaman, bunu bana açıkça söyler.	( )	( )	( )	( )
21. Beni o kadar çok kontrol eder ki, bazen çok bunalırım.	( )	( )	( )	( )
22. Beni sık sık döverek cezalandırır.	( )	( )	( )	( )
23. Ancak istediği gibi davrandığım zaman, bana sevgi gösterir.	( )	( )	( )	( )
24. Ailemizle ilgili bir karar alınırken, benim fikirlerimi de dikkate alır.	( )	( )	( )	( )
25. Yapabileceğimden fazlasını yapmam için beni zorlar.	( )	( )	( )	( )
26. Neyi, nasıl yapacağıma her zaman o karar verir.	( )	( )	( )	( )

KAYNAKÇA

Abayhan,Y.,Yavuz,H.,Kaya,A.,Şahin,D.,&Aydın,O.(2008).Çocuklarda reddedilme duyarlılığı ölçeğinin uyarlanması ve psikolojik dışlamanın belirlenmesinde sosyometrik tercihlerin uyarlanması,15. ulusal psikoloji kongresi,İstanbul.

Aksoy,A.B.,Kılıç,Ş.,&Gözün Kahraman,Ö.(2009).Asya kültürlerinde ebeveynlik stilleri ve uygulamaları,*Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,18*(2),14-25.

Anand,R.M.(2016).Effect of parental modernity on rejection sensitivity and self-esteem of adolescents.*The İnternational Journal of İndian Psychology,3*(2),56-66.

Ang,R.P.,&Goh,D.(2006).Authoritarian parenting style in Asian Societies:A cluster-analytic investigation.*Contemporary Family Therapy,28*(1),131-151.

Aydoğdu,F.,&Dilekmen,M.(2016).Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi.*Bayburt Eğitim Dergisi,11*(2),569-585.

Ayduk,Ö.,Downey,G.,Feldman,S.,&Mischel,K.(1999).Does rejection elicit hostility in high rejection sensitive women?*Social Cognition,17*,245-271.

Ayduk,Ö.,Downey,G.,&Kim,M.(2001).Rejection sensitivity and depressive symptoms in women.*Pers Soc Psychol Bull,27*,868-877.

Ayduk,Ö.,Mendoza-Denton,R.,Mischel,W.,&Rodriguez,M.(2010).Regulating the interpersonal self:strategic self-regulation for coping with rejection sensitivity.*Journal of Personality and Social Psychology,79*(5),776-92.

Barber,B.K.,Maughan,S.L.,&Olsen,J.A.(2005).Patterns of parenting across adolescence.*New Directions for Child and Adolescent Development*,108,5-16.

Baumrind,D.(1968).Effects of authoritative parental control on child behavior.*Child Development,37*(4),887-907.

Baumrind,D.(1971).Current patterns of parental authority.*Developmental Psychology,4*(1),1-103.

Baumrind,D.(1991).The influence of parenting style on adolescent competence and substance use.*Journal of Early Adolescence,11*,56-95.

Baş,A.,&Siyez,D.M.(2011).Akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarının incelenmesi.*Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,9*(1),43,70.

Bayhan,P.,&Işıtan,S.(2010).Ergenlik döneminde ilişkiler:Akran ve romantik ilişkilere genel bakış.*Akış ve Toplum,11*(5),33-44.

Bayraktar,F.,(2007).Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi.*Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi.14*(3).

Berndt,T.J.(1982).The features and effects of friendship in early adolescence.*Child Development,53*,1447-1460.

Beyazkürk,D.,Anlıak,S.,&Dincer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research, 26,*13-26.

Bishop,J.A.,&Inderbitzen,H.M.(1995).Peer acceptance and friendship:A investigation of their relation to self-esteem.*Journal of Early Adolescence,15,*476-489.

Blumenthal,H.,LeenFeldner,E.W.,Trainer,C.D.,Babson,K.A.,&Buraciu,L.(2009). The interactive roles of pubertal timing and peer relations in predicting social anxiety syptoms among youth.*Journal of Adolescent Health,44,*401-403.

Boyd,B.,&Bee,H.(2009).*Çocuk Gelişim Psikolojisi.*Çeviren Okhan Gündüz(İstanbul:Kaknüs Yayınları,2009).

Bozkuş,O.,&Araz,A.(2015).Narsisizm ve evlilik uyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığı ve olumlu yanılsamaların aracı rolü.*Nesne Psikoloji Dergisi,3*(6),29-54.

Breines,J.G.,Ayduk,&Ö.(2015).Rejection sensitivity and vulnerability to self-directed hostile cognitions following rejection.*Journal of Personality,83*(1),1-13.

Chao,R.K.(1994).Beyond parental control and authoritarian parenting style:Understanding Chinese parenting through the cultural Notion of training.*Child Development,65*(4),1111-1119.

Chao,R.,&Tseng,V.(2002).*Parenting of Asians.*NJ:Erlbaum.

Chiu,L.H.(1987).Chid-rearing attitudes of Chinese-American and Anglo American mothers.*International Journal of Psychology,22*,409-419.

Clark,D.S.,Lempers,J.D.,&Camilla,H.(1991).Early,middle,and late adolescents' perception of their relationships with significant others.*Sage Journal,6*(3),296-315.

Çardak,M., Sarıçam,H.,&Onur,M.(2012).Perceived parenting styles and rejection sensitivity in university students.*The Online Journal of Counseling and Education,1*,57-69.

Deater-Deckard,K.,Lansford,J.E.,Malone,P.S.,&Al-Hassan,S.M.(2011).The associationbetween parental warmth and control in thirteen cultural groups.*Journal of Family Psychology,25*(5),790-4.

Dekovic,M.,&Janssens,J.M.A.M.(1992).Parents' child rearing style and child's sociometric status,*Developmental Psychology,28*(5),925-932.

Demir,S.,&Kaya,A.(2008).Grup rehberliği programının ergenlerin sosyal kabul düzeyleri ve sosyometrik statülerine etkisi(online).*İlköğretim Online,7*(1),127-140.

Demir,Ö.N.,Baran,G.A.,&Ulusoy,D.(2005).Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar(Ankara Örneklemi).*Bilig,32*,83-108.

Derman,O.(2008).Ergenlerde psikososyal gelişim.*İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri,639*,19-21.

Downey,G.,&Feldman,S.(1996).İmplications of rejection sensitivity for intimate relationships.*Journal of Personality and Social Psychology,70*,1327-1343.

Downey,G.,Freitos,A.L.,Michaelis,B.,&Khouri,H.(1998).The self-fulfilling prophecy in close relationships:rejection sensitivity and rejection by romantic partners.*Journal of Personality and Social Psychology,75*(2),545.

Dökmen,Ü.(1987).Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki

ilişki.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi,20*,153-2017.

Erdoğan,Ö.,&Uçukoğlu,H.(2011).İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler.*Kastamonu Eğitim Dergisi,19*(1),51-72.

Erkan,S.,&Toran,M.(2004).Alt sosyoekonomik düzey annelerinin çocuklarını kabul ve redddetme davranışlarının incelenmesi.(Diyarbakır ili örneği).*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,27*,91-97.

Erözkan,A.(2004).Üniversite öğrencilerinin kişilerarası duyarlılıkları ile reddedilme duyarlılıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.*Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi,5*(2),85-98.

Erözkan,A.(2007).Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi.*Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,17*,225-240.

Erözkan,A.(2009).Rejection sensitivity levels with respect to attachment styles, gender, and parenting styles:A study with Turkish students. *Social Behavior and Personality:An İnternational Journal,37*,1-14.

Eryavuz,A.(2006).*Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkiler üzerindeki etkileri*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,İzmir.

Esen,B.(2003).Akran baskısı ölçeğinin geliştirilmesi:geçerlik ve güvenirlik çalışması.*Eğitim Bilimleri ve Uygulama,2*(3),65-76.

Evirgen,N.(2010).*Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesı*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.

Feldman,S.,&Downey,G.(1994).Rejection sensitivity as a mediator of the impact of childhood exposure to family violence on adult attachment behavior.*Development and Psychopathology,6*,231-247.

Göregenli,M.(1997).Individualist-collectivist tendencies in a Turkish Sample.*Journal*

of Cross-Cultural Psychology,28(6),787-794.

Graham,J.A.,Gongluff,A.,Kollock,K.,&Pizza,J.(2000).Relational Schemas in Children's Friendship Dyads as a Function of Peer Group Status.Eastern Psychological Association Conference(Baltimore,MD,March,2000).

Hendry,L.B.,Shucksmith,J.,Love,J.G.,&Glendiming,A.(1996).*Young People's Leisure and Lifestyles*.Routledge:London.

Hisley,B.A.(1989).Temprament and mother-child interaction:The relationship between goodness of fit and a child's perceived competence and social acceptance(Yayımlanmamış Doktora Tezi).The University of Texas,USA.

Hodges,E.,&Perry,D.G.(1999).Personal and interpersonal antecedents and consequences of victimization by peers.*Journal of Personality and Social Psychology,76*(4),677-85.

Hortaçsu,N.(2002).Romantic relationships among Turkish youth:satisfaction and gender differences.(Yayımlanmamış Araştırma Raporu).

Hortaçsu,N.(2003).*Çocuklukta İlişkiler Ana Baba Kardeş ve Arkadaşlar.*Ankara:İmge Kitabevi.

Huebner,E.S.,Antaramian,S.,Hills,K.,Lewis,A.,&Saha,R.(2010).Stability and predictive validity of the BMSLSS.*Child Indicators Research,4*,161-168.

Inderbitzen-Nolan,H.M.,Walters,K.S.,&Bukowski,A.L.(1997).The role of social anxiety in adolescent peer relations:Differences among sociometric status groups and rejected subgroups.*Journal of Clinical Child Psychology,26*,338-348.

İbrahim,D.M.,Preston Rohner,R.,Smith,R.,&Flannery,K.M.(2015).Adults remembrance of parental acceptance-rejection in childhood predict current rejection sensitivity in adulthood,*Family and Consumer Sciences Research Journal,44*(1),51-62.

Johnson,C.,Ironsmith,M.,Snow,C.W.,&Poteat,M.(2000).Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten.*Early Childhood Education*

Journal.27(4),207-212.

Kağıtçıbaşı,Ç.(1970).Social norms and authoritarianism:A Turkish-American comparison.*Journal of Personality and Social Psychology,16,*444-451.

Kağıtçıbaşı,Ç.(1981).*Çocuğun değeri:Türkiye'de değerler ve doğurganlık.*İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Kağıtçıbaşı,Ç.(1996).Özerk-ilişkisel benlik:Yeni bir sentez.*Türk psikoloji Dergisi,11*,36-44.

Kağıtçıbaşı,Ç.(2007),Family,Self and Human Development Across Cultures:Theory and Applications(2. Baskı).Mahwah,NJ:Lawrence Erlbourn.

Kanter,J.(2015).H.S. Sullivan and 'interpersonal learning'.*Smith College Studiesin Social Work,85*(4),409-420.

Kaya,A.,&Siyez,D.M.(2008).Sociometric status and life satisfaction among Turkish elementary school students.*Eğitim Araştırmaları-Eurasia Journal of Educational Research,*32,69-82.

Khaleque,A.,&Rohner,R.P.(2001).Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment:a meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies.*Journal of Marriage and Family,64*(1),54-64.

Khoshkam,S.,Bahrami,F.,Ahmadi,A.,&Etemadi,O.(2012).Attachment style and rejection sensitivity:the mediating effect of self-esteem and worry among Iranian college students.*Europe's Journal of Psychology,8*(3),363-374.

Köse,N.(2015).Ergenlerde Akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisi.*İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi,2*(4),1-6.

Köse Göncü,A.,Özen Çıplak,A.,Ulaşan Özgüle,E.T.,&Sümer,N.(2017).Reddedilme duyarlılığı ölçeğinin Türkçeye uyarlanması.*Nesne Psikoloji Dergisi,5*,(11),383-403.

Kraines,M.A.,&Wells,T.T.(2007).Rejection sensitivity and depression:indirect effects through problem solving.*Psychiatry İnterpersonal&Biological Processes,80*(1),55-63.

Ledley,D.R.,&Heimberg,R.G.(2006).Cognitive vulnerability to social anxiety.*Journal of Social and Clinical Psychology,25*(7),755-778.

Liu,Y.(2006).Paternal/maternal attachment,peer support,social expectations,and depressive symptoms.*Adolescence,41*,705-721.

London,B.,Downey,G.,Bonica,C.,&Paltin,I.(2007).Social causes andconsequences of rejection sensitivity.*Journal of Research on dolescence,17*,481-506.

Maccoby,E.E.,&Martin,J.A.(1983).*Socialization in the context of the family:parent-child interaction.*New York:Wiley.

Marston,E.G.,Hare,A.,&Allen,J.P.(2010).Rejection sensitivity in late adolescence:social and emotional sequelae.*Journal of Research on Adolescence,20*(4).

McDonald,K.L.,Bowker,J.C.,Rubin,K.H.,Laursen,B.,&Duchene,M.S.(2010). Interactions between rejection sensitivity and supportive relationships in the prediction of adolescents' internalizing difficulties.*Journalof Youth and Adolescence,39*(5),563-574.

McLachan,J.A.,Zimmer-Gembeck,M.J.,&Mcgregor,C.(2010).Rejection sensitivity in childhood and adolescence:peer rejection and protective effects of parents and friends.*Journal of Relationships Research.1*(01),31-41.

Mellin,E.A.(2008).Rejection sensitivity and college student depression:findingsand implications for counseling.*Journal of College Counseling,11*(1),32-41.

Mercer,S.H.,&Deroiser,M.E.(2008).Teacher preference, peer rejection, and student aggression:a prospective study of transactional influence and independent contributions to emotional adjustment and grades.*Journal of School Psychology,46*,661-687.

Musaağaoğlu,C.,&Güre,A.(2005).Ergenlikte davranışsal özerklik ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler.*Türk Psikoloji Dergisi,20*(55),79-98.

Nixon,R.D.V.(2002).Treatment of behavior problems in preschoolers:A review of

parent training programs.*Clinical Psychology Review,22,*525-546.

Ogelman,H.G.,Önder,A.,Seçer,Z.,&Erten,H.(2013).Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarının yordayıcı etkisi.*Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,29*,143-152.

Oral,V.,&Yurtal,F.(2008).İlköğretim 5. sınıf düzeyinde arkadaşlığın sosyometrik statü ve akademik başarı açısından incelenmesi.*Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,17*(2),281-294.

Öner,N.(1997).*Türkiye'de kullanılan psikolojik testler*.İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

Örgün Kuru,S.(2000).*Anne-baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Ar-El Üniversitesi,İstanbul.

Özdemir,Y.(2012).Examinig the subjective well-being of adolescentsin terms of demographic variables,parental control, and parental warmth.*Eğitim ve Bilim,37(165),20-33.*

Özen,D.Ş.,&Güneri,F.K.(2018).İlişki başarısının temel belirleyicisi:Reddedilme duyarlılığı.*Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,10*(4),444-459.

Özyürek,A.,Çetin,A.,Yıldırım,R.,Evirgen,N.,&Ergün,Ş.(2016).Farklı kültürlerde aile çocuk etkileşimlerinin öğretmen bakış açısına göre incelenmesi.*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,9*(43),1477-1484.

Parsak,B.(2015).*Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Adnan Menderes Üniversitesi,Aydın.

Peery,J.C.,Jensen,L.,&Adams,G.R.(1985).The relationship between parents' attitudes toward child rearing and the sociometric status of their preschool children.*The Journal of Psychology,119*,567-574.

Pekşen Akça,R.(2012).Ana babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu

olmaları.*Akademik Başarı Dergisi,29*,1-13.

Pietrzak,J.,Downey,G.,&Ayduk,Ö.(2005).Rejection sensitivity as an interpersonal vulnerability.*Guilford Press.*

Polat,S.(1986).*Ana baba tutumlarının çocukların öğrenilmiş çaresizlik düzeyine etkisi*(Yayımlanamış Yüksek Lisans Tezi).Hacettepe Üniversitesi,Ankara.

Rabiner,D.,Keane,S.P.,&MacKinnon-Lewis,C.(1993).Children's beliefs about familiar and unfamiliar peers in relation to their sociometric status.*Developmental Psychology,29,*236-243.

Rohner,R.P.(1986).The warmth dimension:foundations of parental acceptance-rejection theory:Bewerly Hills,CA:Sage.

Rohner,R.P.,&Britner,P.A.(2002).Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection:review of cross-cultural and intracultural evidence.*Cross Cultural Research,36,*16-47.

Rowe,S.L.,Zimmer Gembeck,M.J.,Rudolph,J.,&Nesdale,D.(2015).A longitudinal study of rejecting and autonomy-restrictive parenting, rejection sensitivity, and socioemotional syptoms in early adolescents.*Journal of Abnormal Child Psychology,43*(6),1107-1118.

Rudolph,J.,&Zimmer-Gembeck,M.J.(2014).Parent relationships and adolescents' depression and social anxiety:Indirect associations via emotional sensitivity to rejection threat.*Australian Journal of Psychology,66*(2).

Rudy,D.,&Grusec,J.E.(2001).Correlates of authoritarian parenting in individüalist and collectivist cultures and implications for understanding the transmission of values.*Journal of Cross-Cultural Psychology,32*(2),202-212.

Sandstrom,M.J.,Cillessen,A.H.N.,&Eisenhower,A.(2003).Children's appraisal of peer rejection experiences:impact on social and emotional adjustment.*Social Development,12,*175-235.

Spinazzola,J.,Cook,A.,Ford,J.,&A von derKolk,B.(2007).Complex trauma in children and adolescents.*Psychiatric Annals,35*(5),390-398.

Sprinthall,N.A.,&Collins,W.A.(1995).*Adolescent Psychology:A Development View*.New York:McGrow Hill.

Steinberg,L.,Lamborn,S.,Dornbusch,S.,&Darling,N.(1992).Impact of parenting practices on adolescent achievemet:Authoritative parenting,school involvement and encouragement to succeed.*Child Development,63,*1266-1281.

Steinberg,L.(2007).Risk taking in adolescence.*Current Directions in Psychological Science,16*(2),55-59.

Strauss,C.C.,Lehey,B.B.,Frick,P.Frame,C.L.,&Hynd,G.W.(1988).Peer social status of children with social anxiety in adolescence:implication for model of comorbidity.*Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology,37,*337-141.

Sümer,N.,Gündoğdu Aktürk,E.,&Helvacı,E.(2010).Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri:Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış.*Türk Psikoloji Yazıları,13*(25),42-59.

Swanson,J.L.,&Fouad,N.A.(1999).Applying theories of person-environment fit to the transition from school to work.*The Career Development Quarterly,47*(4),337-347.

Tezcan,M.(1985).*Eğitim Sosyolojisi*.Ankara:Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Tuncer,M.,&Yılmaz,Ö.(2018).Sınıf öğetmenliği üçüncü sınıf öğrencilerinin akademik başarı durumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi.*İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,7*(1),481-493.

Vysniavskyte-Rimkiene,J.,&Kardelis,K.(2005).Peer reputation of adolescents:sociometric status differences.*Medicina(Kaunco),41*(6),522-527.

Wong,C.H.C.,&Phinney,J.S.(1998).Differences in child rearing attitudes between immigrant Chinese mothers and Anglo-American mothers.*Early Development and Parenting,7*(4),181-189.

Yağmurlu,B.,&Sanson,A.(2009).Acculturation and parenting among Turkish

mothers in Australia.*Journal of Cross-Cultural Psychology,40*(3),361-380.

Yavaş Gözcü,C.Ö.(2012).Orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerde tutum ve davranış farklılıkları.*AnkaraÜniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,3*(2),113-138.

Yavuz Akşin,E.,Güven,G.,Bayındır,D.,Sezer,T.,&Yılmaz,E.(2016).Annelerin çocuğunu kabul düzeyi ile çocukların benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi.*Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,16*(3),1065-1081.

Youniss,J.,&Haynie,D.L.(1992).Friendship in adolescence.*Developmental and Behavioral Pediatrics,13*(1),59-65.

Yılmaz Bingöl,T.,&Uysal,R.(2000).Ergenlerde risk alma davranışınınöz-yeterlik ve farklı değişkenler açısından incelenmesi.*Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,2*(8),573-582.

Zakriski,A.L.,&Coie,J.D.(1996).A comparison of aggressive-rejected and nonaggressive-rejected children's interpretation of self-directed and other-directed rejection.*Child Development,67*,1048-1070.